

PREMIS LITERARIS
HOMILIES D'ORGANYÀ
2017

Núria Garcia ● Manuel Roig ● Tecla Martorell
Aina Bosch ● Carme Vila ● José Luis García

PREMIS LITERARIS HOMILIES D'ORGANYÀ
2017

DIVERSOS AUTORS

PREMIS LITERARIS
HOMILIES D'ORGANYÀ
2017

Premis Literari Homilies d'Organyà 2017
© dels textos: els seus autors
© de la present edició: Ajuntament d'Organyà

Primera edició: setembre de 2017
Fotografia de la coberta. *Tarda de lectura*, d'Àngels Díaz
ISBN: 978-84-697-4974-6
Dipòsit Legal: L 342-2017
Imprès a Lleida

És prohibida la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment sense la prèvia autorització de l'editor

Premi Pirineu

Dotat per l'Ajuntament d'Organyà

ELS GEGANTS

Núria Garcia Caldés

Obra guanyadora

*N'eren tres gegants, com els Reis de l'Orient.
Tots tres orfes, però de pares diferents.
I tots grans.*

I

Una vegada vaig estar feliçment casada, encara no sé si dir-ho així, més o menys, però vaig estar, casada o amistançada, anys i panys, el que semblava tota una vida. Ens havíem conegut de causalitat en un bar que no tenia cap gràcia especial, però que a mi m'agradava perquè, a banda que el tenia a prop de casa, el cafè el feien bo i no es ficaven amb tu tot i que et coneixien. Bé, aquest bar tenia una finestra que mirava al carrer i que et quedava a una bona alçada si t'hi asseies al costat, jo m'hi asseia una mica girada, com si el meu interès no fos ben bé mirar-hi a través, que no em veïessin amb el front enganxat al vidre. A mi sempre m'ha agradat treure'm del món, separar-me'n i posar-me en un costat, aparcadeta i ben quieta, observant les coses, les que vénen com si fos tan natural i anessin a la seva i no tinguessin res a veure amb tu encara que et girin la vida, les que arriben

sorolloses anunciant-se i les que passen simplement, sense més detalls d'interès, controlables en el cada dia. I en aquell bar podia fer-ho, podia seure allà i sostreure'm de l'entorn, suposo que dit així potser fa estrany, però és que no sé ben bé com dir-ho, també ho feia que en aquell bar, en aquelles hores del matí, no tenien gaire clients, i això el convertia en un lloc silenciós i acollidor. I el tràfec del carrer quedava a fora, somort i separat, a part, gràcies a déu.

En aquest context que jo considerava de benestar vaig conèixer el qui havia d'acabar sent el meu gegant, tot i que aleshores no ho era, llavors era un xicot ben plantat d'espatlles amples i cames llargues, això sí, que al cap de moltes vacil·lacions d'anar-me mirant de cua d'ull va acabar demanant-me si em podia convidar i al cap d'una conversa eixuta va gosar preguntar si hi anava gaire sovint, per allà. A mi, des de la meva distància, em va fer gràcia que algú s'interessés en la meva persona, tot i que en aquella època era molt més normal, era més normal que passés i acceptar-ho, que no pas ara al cap dels anys. Et sabies bonica, fresca i atractiva. I, a més, hi havia la desinhibició, que, com a factor, hi juga déu n'hi do. Va passar allò que es feia llavors, et coneixes, surts uns dies, vas al cinema i parles de llibres tot passejant, aquelles llargues caminades per la ciutat sense res que t'empenyi a córrer o a pensar en res més que no sigui allà on ets amb qui ets fent el que fas, un altre dia encara, reconeixes que hi estàs molt bé, amb aquella persona, i ja esperes trucades i avisos, les paraules que no parin, com que la vida no semblava que hagués de ser gaire complicada te n'hi anaves a viure amb la seguretat que parlaves de dies, o d'uns mesos, tot considerant que amb aquell

gest no estaves fent cap projecte de futur ni molt menys establint cap convicció que hagués d'anar gaire enllà. Quatre mobles, el matalàs per terra i poques necessitats, amb una gran i envejable tendència a gaudir intensament dels descobriments, gairebé de qualsevol mena, convençuts que tots ens esperaven i que prou que els sabríem trobar tots.

Ell, moltes coses no les sabia, perquè tenia pocs records dels temps passats. Era d'un país estranger de molt cap al nord, però no sabia de quin en concret. Tenia imatges confuses de neu, glaceres, trineus i riures infantils. Havia buscat, però no sabia res dels seus pares, ni de com havia aparegut instal·lat aquí. Jo no hi insistia, perquè m'adonava que al final es posava una mica nerviós o trist, segons com se sentia en aquell moment. I ho deixàvem estar, doncs.

Tot anava bé, magníficament bé. Els dies de cada dia eren bons, però els matins de dissabte i els de diumenge eren genials, de fer enveja a qualsevol. Gairebé podria dir que tenien molt bon gust, i que feien una bona olor d'aquelles que enamoren. No eren d'esmorzar al llit, que de vegades sí, el gust i l'olor eren de tot en conjunt, de confort i benestar. He de dir que vam viure d'una manera que ara sembla una joia preciosa, plegats, sense fills. Confiats l'un en l'altre, de reserves conegudes en teníem de ben poques. Només va passar que, no sabíem per què, ell es va anar fent cada vegada més gran, i creixia i creixia. I també em vaig adonar, com ell mateix s'adonava, que canviava el caràcter, no per ser mala persona, mai no ho va ser, al contrari, només que cada vegada li agradava parlar menys i se'm quedava mirant com acomiadant-se, i si li demanava per què em mirava d'aquella

manera, només movia el cap com aquell qui fa no ho sé, no ho sé ben bé, ho lamento, què vols que et digui...

Vam canviar de casa i vam anar cap a muntanya per no cridar tant l'atenció, ens vam fer arranjar una antiga borda a Cava per deixar de tenir problemes amb els sostres, és a dir amb les mides de les cases més habituals o convencionals. Es pot dir que ens vam arreglar com una mena de loft allà dins, i hi vam estar còmodes perquè seguïem necessitant poc, i tant que sí, però hi vivíem més en quietud, envoltats per més silenci que mai. A la muntanya, el silenci guanya pes, és una evidència, t'agradi o no. Només la música seguia sent benvinguda i buscada, persistent, fluixeta i suau. Semblava com si la busqués per calmar-se un neguit que li anava creixent, més i més.

Es pot dir que ho vaig veure a venir, i és que també m'ho temia. El veia, cada vegada més quan es posava ben dret, cada dos per tres més alt, i es quedava mirant al lluny, amb un posat com aquell que diu d'algú que està a punt d'udolar a la lluna amb tot el sentiment que li omple el cor... De cara al muntanyam. Ai, em deia jo, per dins, ai, ai, ai, que això s'acaba. Un bon dia, a mitja tarda, vaig veure que arreplegava un sarró amb quatre coses per menjar i una ampolla d'aigua. Em va mirar tot dolç i em va passar el dit per la galta... i ja va estar, a continuació va començar a marxar amb determinació, caminant amb passes fortes, que jo sentia sota els peus i aquell retruc em baldava, em baldava el cos, el cor i l'ànima. Però jo crec que feia el que li semblava que havia de fer malgrat tot, i això sempre m'ha tranquil·litzat molt i li he respectat, fer el que un creu que ha de fer és una gran cosa, i et reconcilia amb tot plegat. Si més no, sembla

que estiguis al lloc que et pertoca i que siguis la persona que has de ser, què més es pot voler?

Un bon dia, doncs, i en resum, va tirar muntanya enllà seguint la canal Baridana, enllà i amunt fins que, malgrat la gran alçada i les dimensions que havia anat adquirint, se'l va veure petit i es va acabar confonent amb el paisatge, alguna cosa que devia dur ben endins el devia cridar i no va poder dir que no. Potser hi tenia alguna cosa a veure, i d'una manera decisiva, aquell passat que no coneixíem. Els primers temps, com se sol fer, me'ls vaig passar esperant-lo que tornés, no ho volia admetre, però em costava acceptar que hagués marxat per sempre i que el que fos que hagués de fer fos també per sempre, i que l'hagués de fer estar lluny de mi, o separat de mi. És comprensible, jo ho he entès perfectament. Després, amb raó o sense, me'n vaig anar fent el càrrec. Allò d'haver viscut junts i tota aquella felicitat era una cosa que m'havia passat i que ja tenia, i que conservaria per sempre més amb mi i dins meu, però que no tindria mai més, allò que m'havia passat tenia un punt final que no m'havia esperat. Ara penso que segurament el que el va cridar va ser la muntanya mateixa, la natura, potser, ell que es trobava en plena transformació física, que això era el que semblava, s'hi devia acostar anímicament i s'hi devia comunicar d'una manera que no vaig arribar a saber.

De fet, he elaborat moltes hipòtesis, la que actualment em convenç més és la que suposa que no s'ha pas mort, de mort res, al contrari, la que més convençuda em té és la que suposa que, ara mateix, deu dormir el son dels temps i de la història, mig amagat en un cingle, potser el de l'Àliga, ben bé a la vista però difícil de trobar confós amb la pedra

i l'herba per qui no té la mirada entrenada, confós més que amb l'herba, que a aquella alçada n'hi ha poca, confós amb els líquens i les molses de les humitats bones que li acaronen les durícies que se li van acumulant a les articulacions, és el treball de la intempèrie, no ho sé, tot plegat jo m'ho imagino. No l'he buscat mai, no podria. Si me'l trobés, què se suposa que hauria de fer, aleshores? No, això ho sé del cert, cadascú fa el que ha de fer, i jo vaig tenir clar que no calia que el busqués. Que ja no em tindria, tampoc, ell a mi.

Això sí, del meu home, o del meu company com vulgueu, en conservo el record que en tinc veient-lo d'esquena el dia que va marxar, que jo el cridava amb una desesperació que al darrer moment no vaig saber estalviar-me i ell no es va girar, però es va tancar les orelles, pobre. Al darrer instant li va ser difícil, i jo no el vaig ajudar precisament. La veritat: també hi feia que jo estava embarassada i no li havia sabut dir. Em feia molta por, el que podria comportar. Segons com, em sembla que no hauria canviat res perquè considero que tot el que va passar era inevitable que passés. Potser encara ho hauria complicat més tot. Però al cap de poc vaig perdre la criatura, i jo directament en vaig patir la pèrdua, com també en vaig rebre l'assossec.

Tant que ens vam estimar, estic segura que mentre va estar despert em va enyorar igual com jo el trobava a faltar. I estic convençuda que ara espera despertar, i que no ho farà fins d'aquí uns quants segles, temps enllà, i a causa de no sabré mai quin fet que ho farà possible, seria curiós saber quin, quan jo ja no hi seré. Tindrà memòria? Es recordarà de mi i em durà sempre al fons de cor? Llarga vida, amor!

I per què no hauria de poder ser?

II

Jo, el primer que vull dir és que no tinc res a veure amb la persona que ha parlat abans que jo. Jo no havia viscut tranquil·la, ni tenia els meus racons feliços, ni em sabia protegir de res del que em podia fer mal, al contrari, havia estat educada, si és que puc utilitzar aquesta paraula, per oferir-me a rebre-les totes, fossin de la mena que fossin. No vivia en un barri agradable, jo, justament vivia en un barri desastrós i sempre a punt de caure, d'esfondrar-se, on si no fallaven les clavegueres fallava l'aigua corrent, i si no, cap problema: fallava el llum. Llavors jo no sabia que et poguessis posar a banda, separar-te del que t'envoltava i mirar-t'ho com si haguessis anat al cinema a veure una pel·lícula. A casa no hi cabíem, es pot dir, i la violència era una presència de cada dia i cada nit i cada dia que atipava una vegada i una altra. O t'hi posaves, a repartir, o les entomaves gairebé totes. Sordidesa, brutícia, poca virolla més, i encara menys cap miracle impensat i sorprenent que et tragués d'allà sense que haguessis de fer cap esforç directament. Jo el vaig fer, després de dedicar-me a rumiar-hi molts i molts dies i al final decidir que, o bé me n'apartava, de tot plegat, o bé m'haurien d'enterrar al cap de pocs anys, per tant vaig triar de sobreviure si podia amb un pla bàsic per marxar. Em vaig anar quedant diners aquí i allà, prenent-ne si calia, escurant butxaques que de fet eren normalment no gaire plenes i patint per veure a on ho havia de guardar. Després vaig fer de puteta barata, i treballava, sí senyor, sense oferir serveis especials que em fessin massa fàstic i que semblés que no era gaire professional, que no em vinguessin a demanar explicacions els qui tenien el negoci ben muntat. Vo-

lia els calés, m'hi havia obsessionat pensat que m'hi anava la vida. No tenia objectius clars, ni tan sols m'atrevia a somiar amb destinacions brillants o simplement reals que em permetessin tocar el dos i establir-me en altre lloc com ara fent de cambrera en una cafeteria a preu de saldo. Volia els calés que em permetessin agafar un tren de llarga distància i seure en un seient sense haver de patir per amagar-me, calés per anar vestida neta i polida, i per poder portar una maleta d'un color brillant entre els peus. Volia els calés.

I els vaig arribar a tenir. I en aquell moment que et sembla que ja en tens prou vaig decidir que marxaria, que faria un viatge al més lluny que pogués i amb tot l'espai buit al meu voltant que em pogués permetre. Jo no m'endua cap record que em fes feliç, ni podia pensar que allò que havia tingut era prou meu en el bon sentit. Ja us ho regalo, si us interessa per res, personalment només m'interessava no ensopegar-hi pensant, que no em vinguessin al cap totes aquelles coses que havia hagut de suportar, ni l'eco dels crits. Només hi havia una persona que em sabés greu deixar, l'àvia d'aquella amiga meva que no m'era àvia però m'era amiga també, i em guardava els diners i el secret, i movent el cap fent que sí, i dient fes-ho, fes-ho, tu podràs. No miris enrere i té, agafa això, no és gaire però és alguna cosa.

Així, solitària, vaig rodar pel món d'aquest cantó d'aquí, vull dir que no em va passar mai pel cap anar-me'n a Rússia, per exemple, a passar més fred i a no poder parlar amb ningú a causa de l'idioma, tampoc no he estat mai exageradament imbècil. Amb molta vista, vaig aprendre coses que no m'hauria imaginat mai que es poguessin aprendre, simplement per tirar endavant. Vaig anar lluny fent pa, vaig

anar lluny treballant en hivernacles, vaig anar lluny servint taules... de puta, mai més, quin fàstic, només de pensar-hi em venien basques. Vaig arribar ben lluny. Fins que de sobte vaig tocar el mar, i el vaig veure, i el vaig ensumar, i no sabia com dir-ne, de tota aquella salaborr.

La primera part, sortir d'allà on venia, va ser fabulosa, la segona encara no he trobat paraules per definir-la. Jo no havia vist mai el mar. Vosaltres digueu. I em vaig plantar davant d'aquella estesa, tota sola, amb les mans a les butxaques i la sort de fer-ho a ple estiu, sense la incomoditat del fred i la humitat que m'haurien fet estar malalta a ple hivern. Com vaig caminar, ara me'n faig creus! L'esperit de supervivència és així, desmesurat i capaç de coses que un mateix, si les pensés, les consideraria irrealitzables, oi? I que tot i que hi arribis segueixen semblant estranyes i no ben bé d'aquest món.

M'agafaven rebrots com de febre que me'ls passava caminant com si no sabés parar, i era veritat, no en sabia, d'estar-me parada. No m'arribava de dir ja està, ja he arribat. Les cames em duïen soles, seguien enllà. Després vaig arribar a tenir indicis que era a prop de França, i no en diré el nom exacte, però vaig arribar a un lloc que es deia amb nom d'animal marí i no de terra i amb una illeta al lluny amb un nom d'au de mar que no es correspon amb l'equivalent negre i de terra endins, i si agafes un mapa és entretingut de mirar, tot entra i surt i és foradat. Prou, faig endevinalles que no treuen cap a res. Vaig caminar, doncs, fins que vaig arribar a trobar una platja amb poca gent i, després d'aquella, encara una altra amb menys gent. I una altra en què, la poca gent que hi havia, s'havia instal·lat en alguna cova arrecerada. Eren gent amb cabells llargs, i força quieta

a estones, feien música i pintaven pedres, en feien com una mena de torres maques, en deien escultures. Menjaven poc però t'oferien el que tenien i t'hi deixaven estar, amb ells, a prop del foc a terra, si et convenia i no buscaves alterar cap dels ordres que se seguien, cosa que, en el meu cas, jo no considerava gens problemàtica. Però estava clar que tampoc no hi feia res, amb aquella colla estranya, i vaig seguir amunt, vaig anar seguint la costa. I en vaig trobar una altra, de platja, i una altra, però aquesta tenia novetat: una cova, amb uns sostres altíssims, que em va semblar buida. Em va recordar una exclamació que pertanyia a un conte de la meva infantesa que alguna mestra esforçada em devia haver volgut explicar però del qual no recordava el títol: Miracle, senyor rei, miracle!, deia el protagonista no recordava a sant de què. En fi. Acabava de trobar una cova solament per a mi? Miracle, senyor rei, miracle! No m'ho podia creure. I no calia que m'ho cregués, perquè no va ser ben bé d'aquesta manera. Una altra vegada, i per una altra raó caldria exclamar: Miracle, senyor rei, miracle! Va ser llavors que el vaig trobar a ell, que dormia sense roncar i semblava mort. I en canvi era ben viu, ho vaig comprovar posant-li amb tot el pànic del món i tota la precaució del món alhora un dit al coll i notant-li el batec. Era viu, doncs, i era enorme, amb uns peus del seixanta-tres si més no, i unes mans del quaranta-quatre, si en puc dir d'aquesta manera sense esvejar-vos massa. Va ser amor a primera vista. Entre els meus objectius més immediats només hi havia hagut sempre el de viure tranquil·la, no pas el de convertir-me en el que se suposava que havia de ser la dona d'un gegant, però de sobte aquell personatge que se m'apareixia tret d'un conte i que

se m'oferia a la vista deixant-me el temps de contemplar-lo em va interessar profundament, em va captar alguna cosa de dins. Vaig esperar pacient que es despertés, que em mirés a poc a poc mirant-me'l jo a ell lentament, que m'ensumés ensumant-lo, que em toqués amb un dit tremolós tocant-lo jo també. Vam deixar passar temps sense dir res fins que al capdavall ens vam dir els noms. Allò que havia vist fer centenars de vegades ho vaig provar amb ell i també va funcionar, em vaig assenyalar amb un dit i vaig dir com em deia i ell va acabar fent el mateix i dient-me el seu nom. Calia anar a poc a poc, no es podia anar de pressa de com era d'estranya la situació. T'havies d'empassar que havies topat un gegant, i no era pas fàcil, i ell no sé pas què rumiava, un misteri, no m'ho ha dit mai. De vegades, el que és veritat és que simplement seient de costat i mirant al mateix temps el mateix s'aconsegueixen coses grans. Complicitats més importants que parlar del mateix o... Com ara t'arriba que arribes a saber que moltes de les coses que et fan escalfar les comparteixes.

Ara som marit i muller. I sé què vol dir estar feliç. El meu home em crida quan no sap on sóc. I jo, que sovint em perdo per les estances de la cova, li responc, i és com si juguéssim a fet i amagar. Li sento les petjades i m'amago, fins que el riure em descobreix. Aleshores, el meu gegant, que és tot com de vellut, m'alça de terra i m'asseu en una de les seves espatlles amb molta delicadesa i a poc a poc. Amb una mà m'agafa per la cintura i anem a passejar, sóc la reina, jo, que es passeja amb el seu rei. Així em passejo pel nostre tros de món, trepitjant molt fort en terra. No ens calen ponts per travessar els rius, ni ens cal equip per passar

muntanyes. Gairebé sempre ens estem a la platja, i llavors ell s'ajeu en terra i jo el cobreixo de sorra gruixuda i de petxines. Els nostres jocs són limitats en un cert sentit. És molt dolç, el meu gegant, em carrega i em serveix, i em manté enlaire mentre jo assenyalo allò que em sembla i hi poso nom. Però no me'l miro mai, des de dalt, perquè penso que aleshores se m'acudirien diverses estratègies per tenir raonada la baixada i ho engegaria tot a rodar. Ell és d'aquesta manera, i manté una relació desorbitada amb les mides. I jo ho admito: sóc molt petita, al seu costat, i tant me fa, vull viure així. D'acord, us ho diré: no podem fer l'amor, és una qüestió d'impediment físic, no sé com dir-ho, o sí que ho sé: allò és massa gros per a les meves mides..., però només de veure'l, aquell espectacle ja et fa córrer cap a l'aigua. I quan jo em mostro nua, el veig a ell com tremola amb una tremolor que si no va despullat només se li nota si el toques amb la punta dels dits, perquè és una mena de tremolor que li va per dins i no sé si només jo, però jo li sé trobar.

No se us acudeixi pas buscar-me de cap de les maneres, ni pensaments, no ho feu. Ho negaré tot si cal. I tant que ho negaré.

III

La meva mare em deia molt sovint que, de totes les filles que havia tingut, jo era la més independent. De vegades semblava que aquesta frase incloïa un cert respecte, i una servidora s'omplia d'orgull, però en moltes altres ocasions m'arribava al mateix temps que la sentia a parlar un aire de crítica, de rebuig, com si més que independent em digués salvatgina esquerpa, animaló silvestre i difícil, rebel sis-

temàtica o bandarra impenitent, com tantes altres coses que ja d'adolescent els meus propis companys de classe i d'edat a l'institut no s'estaven de dir-me i vaig haver de suportar. Incòmode i amb llengua esmolada, esperit de contradicció, desintegrada, habitant d'una altra galàxia, intimidadora a còpia d'insistir a raonar lògicament... Celebro sentir de tant en tant, com ha dit la primera persona que ha testimoniat la seva experiència gegantina, que més val estar feliç d'haver tingut que massa trista per haver perdut. És de llestos, considerar així tot el que ens passa a la vida, i suposo que s'hi podria aplicar en general, però en l'adolescència... no ho sé pas, aquí sí que la lluita interna i poc conscient deixa ferides profundes que et marquen per sempre més, i deixen boletes de dolor navegant per la sang. Sempre m'ho he imaginat així, jo, boletes de sang petitíssimes, ínfimes si consideres la grandària, boletes de dolor que no et deixen mai per anys que visquis. En aquest moment de la vida en què et toca tastar la solitud més profunda i tallar completament amb la infantesa –cosa que ignores mentre et veus abocada a dur a terme el que podria arribar a semblar un autèntic assassinat a sang freda i al mateix temps a cop calent– no es pot obviar el dolor extrem de la pèrdua que no es compensa per res més en aquest món, no es pot compensar amb cap altra cosa, ni amb els guanys de l'edat ni amb cap idea de saviesa o maduresa. És dolor per una pèrdua que s'endevina infinita, i que ho és, i prou.

Segueixo amb el que us deia: en més d'una ocasió els meus companys em van sorprendre, sí senyora, quan jo m'expressava espontàniament i ells em tallaven el rotllo, tot i que de vegades jo veia que m'admiraven sincerament,

amb les seves exclamacions escandalitzades pel que jo deia, o afirmava, o recomanava. No podien amb mi, els trenca-va massa idees preconcebudes que havien permès que se'ls instal·lessin a dins sense pensar. Era problema seu i es va convertir en el meu. En resum, els vaig haver de deixar sols, sabent que m'enyorarien i que estarien molt més tranquils al mateix temps, sols sense mi, sense nord i sense guia, ha! I que jo enyoraria aquelles piles del greix que fèiem i els tips de riure contagiós difícil d'aturar. Però aquí podria fer la reflexió que s'ha proposat: com que podia pensar que ja ho havia viscut...

Jo crec que només i simplement una servidora havia heretat l'esperit no domesticat del meu pare el qual, si bé ho va dissimular tota la vida amb tot l'esforç del món, no ho devia poder fer en el moment de la meva concepció. Què hi farem, una herència és una herència i fa de mal rebutjar si no és extremament fastigosa, oi? Arriba un moment que penses que alguna cosa se'n deu haver de fer, no? A més, a mi em resultaven atractives, les imatges d'un nen corrent sense sabates, tirant-se a l'aigua per recollir monedes que els turistes els llançaven de per riure, allò de viure pels camps amb un tros de pa i un de ceba, o de tomàquet...

La qüestió és que jo no vaig arribar a viure en un barri més o menys decent i encara menys en un barri ple de dificultats i brutícia com el de la segona persona que ha parlat. Jo em vaig habituar a viure en una mena de llimbs, ni aquí ni allà, em vaig fer una mica etèria, tot plegat per dissimular i perquè ja veia que no m'hi entendria mai, amb fos qui fos que tingués a la vora, aquells famosos personatges anomenats família i veïnatge. Quan me'n vaig adonar em

vaig buscar un espai als afores, que no em va durar gaire, i després vaig passar moltes llargues temporades als darres, que no deixen de ser una mica rònecs però que molt sovint estan ocupats per jardins modestos i hortets diminuts i discrets, amb un cert regust de cosa oblidada i perduda, i una certa voluntat de mantenir-se a banda, just el que em convenia, així ho considerava, a mi.

Vaig anar fent aquí i allà, mirant de passar despercebuda que és el millor que pot passar. No opinar i no deixar-se caçar, perquè tota aquesta gent que us deia no saps mai per on et pot sortir ni quina trampa t'estan parant amb el conte de la candidesa, la innocència, la ingenuïtat o la ignorància. Increïbles, les històries que s'expliquen, total per acabar enamorats com a principiants de no sé què de l'home del temps de la televisió o de la noia del telenotícies o d'alguna participant en aquests espais de bla bla bla permanent amb què s'entretenen i maten el temps amb un avorriment espès com pasta feta amb poca aigua i molta farina. Sense llevat. En fi, és igual, ja es veu que em costen, tot i que m'agradaria controlar-ho. Malgrat tot, potser per allò de l'esperit de contradicció o d'indi contrari —ja ho sabeu, oi, que han existit els indis contraris, afortunadament per a l'equilibri misteriós d'aquest món nostre?—, malgrat tot el que acabo de dir-vos començava a sentir-me un pèl estranya, i em va agafar el corcò de la integració. Va arribar un moment que me'n vaig cansar, de rodar sense parar. Havia viscut una vida, dues vides, tres vides. Llavors vaig optar per casar-me, ves per on, i vaig triar un marit com déu mana. O com em va semblar que déu manava, perquè també s'ha d'admetre que quan et mostres disposada a escoltar, final-

ment, la seva voluntat, aleshores resulta que déu és força erràtic i tant pot ser que t'enviï aquí com cap allà, tant pot ser que et digui A com B... El cas és que em vaig casar buscant un sopor domèstic que m'endormisqués prou com per resultar molt menys esquerpa i més tolerant amb l'estultícia humana. El meu marit i jo preniem te i menjàvem pastes, i després fèiem l'amor emboirats en cerques tímides. No us farà estrany si us dic que no va funcionar, oi? Em va deixar perquè deia que, quan ballàvem agafats, sempre volia manar jo. Ves, quina xorrada.

Havent passat aquesta curta i poc reeixida experiència de dona casada em vaig fer un espai en un altre lloc després de caminar i caminar i caminar i buscar i buscar i dubtar encara si caminar gaire més encara, i va ser quan vaig anar a viure a la clariana del bosc que hi ha en un tros del serrat de Turbiàs. Oh, va ser fantàstic, arribar-hi. La simple visió d'aquell espai em va fer agafar un riure íntim que em va treure les llàgrimes que duia endins, de simple agraïment.

Aquesta quarta vida, la vaig iniciar recorrent les estances de casa, i vaig deixar que s'omplissin de música. I aquí ve el meu primer contacte amb el que considero que m'agermana amb les dues persones que ja han parlat. Ajaguda al prat, els llençols estesos em voleiaven al costat mentre em mirava el cel a passar i hi veia un gegant blanc, tot ell com de crema blanca. "Pren el meu cansament", vaig demanar-li jugant, "i vés-te'n".

Doncs mireu, no se'n va anar, se me'n va endur a mi. I vam ser feliços per sempre, encara ho som ara. Si em voleu escriure, envieu-me la targeta o la carta o el que sigui... a les

boires blanquinoses del cel, qualsevol cel farà el fet, m'arribarà igualment. Us respondré!

Epileg

Un gegant, fent de barquer sense barca, es descobreix de sobte suportant a les espatlles el pes més gran del món, se n'adona quan veu com li costa de posar el peu a l'altra riba, i com li sembla a mig passar que les aigües s'esvaloten i que tot ell s'enfonsa al llot del fons. Tot és estrany perquè, damunt seu, justament avui hi duu tan sols un infant, i el gegant sap, perquè és un home que cerca, que no hi ha res que no tingui un sentit. L'infant ho corrobora quan li proposa que planti en terra la perxa que li fa de bastó: l'endemà, passat el temps, hi trobarà un arbre, li diu, que haurà florit en el misteri de la fosca.

Premi Pirineu

Dotat per l'Ajuntament d'Organyà

MOURAN TARONGERS

Manuel Roig Abad

Obra finalista

12.00 h. Presentació del llibre El Progrés (1896-1959), d'en Francesc Colobrans.

Sota els porxos no cap més gent. Dalt l'entaulat, el Regidor de Cultura, l'Alcalde i en Francesc Colobrans saluden els assistents. Projectat en una pantalla, en una fotografia en blanc-i-negre, un grup de persones somriuen a càmera. Alguns sostenen instruments: fliscorns, tenores, un contrabaix... De fons, la torre Eiffel. Als peus de la gent, una llegenda: «Grup Sardanista El Progrés».

Els murmuris cessen. En Francesc Colobrans colpeja el micròfon. Davant hi ha dos llibres plantats. A la portada, la mateixa foto que fa de fons. Saluda les autoritats, agraeix la presència als assistents, comença a llegir:

A la classe d'Història hi havia examen. Plantat junt a la porta, recolzat en el bastó, veia passar els alumnes. «Silenci, silenci. Seieu. Guardeu els apunts.»

Ja segut, mentre una alumna repartia els folis segellats, vaig mirar per la finestra el pi que es va plantar quan van inaugurar l'institut. Els anys havien passat i era un pi de més de deu metres d'alçada. Feien falta dos homes per a

abraçar el tronc. Aquell pi era una bella manera de comptar el temps.

Tenia la gola seca. Vaig pegar un glop de la botella de plàstic que sempre tenia a la taula i vaig preguntar-me si aquella secor de gola era per la nostàlgia. Aquell, després de més de quaranta anys donant classe, podia ser un dels darrers exàmens per a mi.

Un minut més tard, vaig dictar les dues preguntes de què constava la prova i vaig avisar als alumnes que tenien una hora i mitja de temps. Després, vaig buscar dins el maletí de cuir, en vaig treure un llibre de Cabré i vaig començar a llegir.

A l'institut em tenien per una mena de patró dels professors. Ja hi era quan l'edifici es trobava enmig de bancals i els pares dels alumnes em recordaven parlar d'Alexandre Magne. Alexandre mai no s'havia retirat, pensava mentre llegia.

Quan me'n vaig adonar, potser Àlvar Benvingut portava molt de temps amb el braç en alt. En aquell moment jo era davant de la casa de Headington House, on vivia d'Aline de Gunzbourg, la tia de Sara. Vaig mirar el rellotge i em va sorprendre que solament quedessin trenta minuts. Llavors vaig acomiadar-me de la bella Amani, del malvat Alí Bahr, de l'Adrià Ardevol... i vaig pensar si alguna vegada havia residit en la meva vida.

—Podria donar-me sis folis? —va preguntar Àlvar Benvingut.

Murmuri de riures.

—M'he enganyat de pregunta.

El noi es va aixecar sense permís i, un cop a tocar meu,

va tornar a dir que s'havia enganyat i va preguntar si podia donar-li més temps.

Vaig mirar el rellotge. Quedaven vint-i-set minuts. Vaig negar amb el cap.

—La vida no dóna més temps.

Àlvar Benvingut va bufar-se els cabells que li queien al front, va reflexionar uns segons i va dir:

—És igual. Doni'm cinc o sis folis.

Llavors va ocórrer.

Alba Sanfèlix, aquí present, moltes gràcies, va somriure i va dir:

—Voldràs anar a París corrent!

Jo allargava els folis i Àlvar Benvingut allargava la mà per agafar-los. Quasi els tenia entre els dits quan es va girar per regressar al seu examen exprés. Llavors va adonar-se que duia la mà buida i va tombar-se. Va trobar-me amb la vista fixa en Alba Sanfèlix. Li havia retirat els folis i els sostenia blanament amb la mà. Àlvar Benvingut va aguantar uns quinze segons fins que va dir:

—Perdoni, en Francesc, és que no em donarà temps.

Àlvar feia cara de preocupació. Vaig mirar els folis com si no sabés què feien allà i, més que entendre el que feia, vaig obeir aquella mà que em demanava.

«Voldràs anar a París corrent...» Jo seguia escoltant aquelles paraules a dintre del meu cap. Els alumnes no van entendre què volia dir allò, fins i tot la pròpia Alba Sanfèlix va aixecar el cap un parell de vegades per comprovar que no seguia mirant-la amb aquells ulls de boig. Veritat o no?

L'examen va continuar; però jo no vaig tornar a agafar el llibre. En canvi, vaig mirar per la finestra el pi gran del

pati i les campanetes de Cinema Paradiso van sonar per a mi. Heu vist la pel·lícula? Preciosa! Llavors, en compte de veure aquell pi, el que vaig veure davant meu va ser el matí d'Organyà, les pedres grises de l'església, els porxos, la muntanya de Santa Fe per darrere les cases... «Voldràs anar a París corrent!» «...a París corrent!»

Aquell dia ma mare, Marieta de Baltasar per a uns, la segona filla d'en Baltasar el Barber i Mercè de Cal Déu, Marieta la Viuda per a altres, em va despertar molt matí i em va portar a la plaça agafat de la mà. El conductor de l'autobús havia obert els llums, però no feien cap falta. Jo tenia deu anys.

A pesar de l'alegria d'anar de viatge, hi havia dues raons per les quals la gent no feia cara de festa. La primera era que faltava un quart d'hora per a les set del matí i la falta de son havia deixat les seves petjades. La segona era aquella eufòria insaciable que exhibien uns quants músics i que contrastava amb la blanor de la resta. «Val més que no em casi, no en portaré dol, si fadrí me resti, quedaré tot sol...», cantaven. «Sempre els mateixos, redéu!» «No paren de cap manera!»

La corda de tiples i tenores eren els més avalotadors del grup. Encara no havíem eixit del poble i entre en Fideuet, en Manteles i en Cosme Nabet ja havien fet podrir mig autobús a base de cantureles i avalots a tota voluntat. «En tinc un gec, catacrec, catacrec, que és de vellut, catacruç, catacruç...»

Els tres eren de pala, però qui s'emportava la palma era en Manteles. De bon començament, es va entossudir a fer pujar a tothom per la porta de darrere i, quan el conductor

va preguntar per què ho feien, en Manteles es va descobrir el cap, va fer-li una reverència amb la seva gorra marinera.

—És que així ens fa l'efecte que entrem sense pagar —li va dir i va esclafir a riure.

Jo vaig preguntar a ma mare que què passava si pujàvem sense pagar i ella em va dir que sí que havíem pagat. Després, però, va dir una frase que ja havia escoltat:

—Són coses d'en Manteles!

En Manteles era un espècimen d'allò més peculiar. En aquell temps, ma mare i jo vivíem en una caseta del carrer de la Rosa i en Manteles vivia davant. Tot i les seves excèntriques, era un veí volgut. Els més vells el recordaran. Les faccions anguloses, la primor, el nas llarg i de voluntat ganxuda, i els dos ulls sempre oberts de pur nervi ja el feien un personatge d'aquells que la gent es gira a mirar. Però, sens dubte, el tret més característic de la seva fisonomia era aquell cabell llarg de color de palla, laci i en aquell moment entrat en canes que li queia fins els muscles. Ah, i la gorra! Sempre amb aquella gorra de mariner! Ma mare deia que la va portar quan va fer la mili a Melilla, que la li va regalar una núvia que va tenir i que, quan en va tornar, no hi va haver manera que en busqués altres: ni de núvia ni de gorra.

Aquell viatge va començar amb mal peu. L'avalot dels músics, el conductor enutjat, la gent molesta, l'anar agre de l'autobús... Encara vèiem Organyà al lluny i una volantada va fer descarrilar aquella cançó que diu «Allà a la vila de Reus tota la gent va fugir...» «Abans de conduir aprèn, ase!» Tampoc no va contribuir molt a la bona marxa que Jesusa la de Juliol s'entossudís a fer ganxo. El renom li venia que sa mare n'havia tingut dotze, un en cada mes, i era

una ganxoaddicta. Mira que la van avisar que es marejaria, doncs ella que havia d'acabar una feina i d'aquí no la treien. I, clar, de resultes dels sotrats de l'autobús, es marejava. Va passar els primers pobles de França gemegant que vomito que no vomito però sense deixar les agulles, fins que al final va amollar les fluències intestinals un poc més enllà de Montauban i en una bossa de plàstic de la farmàcia. «La bossa aquesta té un foradet.» «I ara què fem?» «Busca'm una bossa, Fina.» «Compte, que se'n surt una mica.» «Quin fàstic, Jesusa!»

Amb tot, el principal marejol l'armaven en Manteles i Cosme Nabet. En Manteles! Se li havia posat sota la gorra de pujar a l'autobús dos caixons de taronges. «On vas amb això, Manteles?»

—Per al camí!

En Manteles tenia aquestes generositats. A ma mare sempre estava portant-li nispros o oli o cacaus. «Marieta, dos cols!», s'anunciava. «Marieta, oli!» A mi, sense ser família ni res, m'estrenava tots els Nadals i per a la comunió em va comprar una bola del món. Encara la tinc.

La qüestió va ser que tot l'autobús va estar cantant i pelant taronges més de cent quilòmetres i va haver-hi qui, com en Fideuet, figuejant figuejant, o més ben dit tarongeant tarongeant, en va menjar vora cinc quilos.

Abans, i tal vegada perquè va ser qui va portar el pes de les gestions del viatge i se'n sentia responsable, en Nabet va preguntar:

—Menjar tanta taronja no serà mal?

—Calla, mal! —es va apressar a contestar en Manteles—. Si no et menges el blanc, que l'apartes bé, pots men-

jar-te un caixó sencer i no passa res. Això ho sap tothom!

El conductor no era un home de massa paciència. Encara no havien passat la frontera i ja ens sabíem tot el repertori: «Segueu!» «No crideu!» «No vull veure ni una pell de taronja!» «No fumeu!» «Que posi música? Que no en tenim prou?»... Però quan es va enutjar de veritat va ser quan, a penes a 50 quilòmetres de la frontera, Jaumet el Dimoni va dir que s'orinava. El conductor va dir que esperés i Jaumet que s'orinava. I el conductor, amb un canó de veu que era parlar i semblava que arrencava un altre motor, va cridar:

—Si hem de parar cada mitja hora aplegarem demà per la nit!

El conductor va passar un parell d'estacions de servei per fer podrir i, al final, va parar.

—Que pixi tothom que ara a saber quan podrem parar!

—Sí, i així tirarem les bosses de pells que hem fet! —va exclamar en Manteles mentre n'alçava dues com si mostrés un trofeu.

Va ser una parada ràpida. «Collons, quantes presses», feia la gent; però el conductor cara que cara de gos i a afanyar-se.

En Manteles va embotir les dues bosses de pells de taronja en una paperera. Tothom donava presses. «Me cago en tot, que no caben dos culs en una tassa!» El conductor feia cara de gos, es mirava el rellotge, rebufava, negava amb el cap. «No podem esmorzar?» Mai dos ulls es van assemblar més a dues pistoles i no va fer falta que el conductor digués que no. Així, doncs, els membres del grup folklòric van esperar a tornar a l'autobús per treure les suculències i per a postres van rematar el mig caixó de taronges que

quedava. Quan en quedaven a penes una dotzena en Nabet va fer comptes.

—Quants quilos hi ha en cada caixó?

—Més de quaranta!

—Ui, doncs si som quaranta a l'autobús...? Això vol dir que ens hem fotut dos quilos per barba?

Havien passat dues hores ben complides des de la darre-ra parada quan Quimet la Francesa es va posar al costat del conductor. De fons, els músics que no paraven: «A la una, per ventura, lo didal, lo didal, dintre l'agulla no hi fa mal...» Van estar conversant a crits una estona, de la qual Quimet la Francesa va traure en clar tres coses: que el conductor era un poca substància, que no havia passat de Panticosa i que no tenia ni la més remota idea de parar fins a París.

—Quantes hores calcula que ens queden?

—Un parell.

En aquell moment Quimet la Francesa va veure un cartell que posava que París es trobava a 547 quilòmetres. Llavors se li van presentar unes ganes de pixar incipients, es va senyar i va treure unes tisorettes que sempre portava a la butxaca de la camisa. «Tallem-nos les ungles.» L'efecte del remei va ser transitori i un quart d'hora més tard va preguntar amb tota l'educació del món:

—Que no anirem pensant a parar?

Sense saber molt bé com, la pregunta va interrompre les cançons a la colla d'en Manteles. Els orinaires s'hi van unir i ben aviat el clamor es va fer general, sens dubte motivat en no poca proporció per l'efecte laxant que la ingesta de taronja, amb el blanc o sense, provoca i precipita en el cos humà.

En un principi, el conductor va donar allargs, tot dient

que faltava poc per parar, però l'efecte d'aquestes paraules, com el remei de les tisoretetes, també va ser transitori. El malestar va moure del grupet d'en Manteles, es va propagar a les primeres files i va tenir el clímax quan en Fideuet va cridar:

—Tio conductor, si no para ja, li pixo els pantalons!

Eren les dotze del migdia i París estava a més de 400 quilòmetres quan l'autobús va apartar-se a un costat de la carretera, justament a l'altura d'un panissar amb unes panolles com un braç de grans. Els passatgers vam descendir i, a la fitor del migdia de l'agost francès, ens vam disposar a fer les nostres necessitats ben incòmodament. Les altes tiges del panissar van servir per ocultar les vergonyes i en molts casos, segons vàrem saber més tard, les fulles, per la part que raspa menys, van fer la funció del paper que no teníem.

El resum més ajustat de l'episodi el va fer en Nabet mentre pujava a l'autobús.

—No voldria ser l'amo d'aquest panissar!

Però qui més es va lluir va ser en Fideuet, quan va dir:

—Hauríem de tornar a venir l'any que ve, que jo crec que aquí mouran tarongers!

Ben millorats els estats corporals, l'autobús va reprendre la marxa. L'humor va tornar al comboi i, per això, quan Cosme Nabet va dir que si algú no estava que ho digués, fins i tot Quimet la Francesa, que era fi de costums, va fer una riallada excessiva.

A partir de la parada, el viatge va transcórrer tan bé. A aquelles altures Jesusa la de Juliol ja portava tota França fent ganxo, perquè ma mare li havia donat uns xiclets que anaven a saber de bé per als marejos i la dona d'en Nabet, de place-

bo, una estampeta de Santa Fe. Fina la Pansereta, per a qui el vinagre era el barret de sant Antoni, explicava a sotaveu un dels seus avinagrats remeis i Quimet la Francesa havia hagut de despassar-se els pantalons perquè, malgrat la parada, que va ser fonda, no anava massa bé de la panxa. En Nabet va aprofitar la tranquil·litat per encendre's un cigarro —«al conductor que el bombin!»— i examinar detingudament la gent que viatjava a l'autobús. De sobte, es va adonar de la tranquil·litat, va trobar a faltar el moviment i va cridar:

—Manteles, tira-li, que si no pareixem gallines mullades!

Però l'amo de la brega no va contestar. En Nabet, llavors, es va girar i va buscar en Manteles per l'autobús.

—I Manteles? Manteles, Manteles!

L'autobús al complet va cercar en Manteles amb la vista, però en Manteles no va sortir. La qüestió va ser que, de primeres, tothom va pensar que en Manteles s'hauria amagat i que voldria gastar-los una broma de les seves. Hi havia qui anava calentet amb les brometes. «Ja sortirà quan vulgui!» «No para mai...!» «Mireu per sota dels seients!» «Manteles és capaç de tot per fer comèdia.»

Més per descobrir-li la broma que per vertadera preocupació, Francesc dels Ascensors i Pep Sanblai van recórrer l'autobús a genollons de punta a punta. «Manteles, Manteles, miu, miu», feien com si busquessin un gatet. Mentre ho feien, en Nabet amenaçava en Manteles per tal que acabés ja amb la broma.

—Aquí no hi és! —va informar Francesc a l'extrem de les perquisicions.

I va ser en aquell moment quan en Nabet va dir en veu

alta el que tothom havia començat a pensar:

—Això és que ens l’hem deixat!

Aquí, Quimet la Francesa es va engolir el xiclet sense sabor que mastegava des de la frontera de Portbou. «No s’apegaran als budells, els xiclets?» «Als ous, se t’apegarà!» Jesusa la de Juliol va deixar de fer ganxo i, sense cap mena de transició va rompre en crits:

—Maria Santíssima, ai, i ara què fem? Pobre Eduard!

Van fer falta cinc minuts i una ampolla sencera d’aigua amb gas per tranquil·litzar-la. «Beu, Jesusa, beu, que ara tornem a per ell.» «Tot s’aclarirà!»

Va ser en Nabet qui li va dir al conductor que s’havien deixat algú.

—Hem de tornar a per ell, vostè compregui, es veu que ho ha fet llarg i amb les presses. Aquestes coses no es poden forçar, ja m’entén, vostè segur que més d’una vegada i més de dues...

El conductor no va dir res, però va accelerar i va ultrapassar un camió de gallines, que tampoc no van dir res. Va ser quan l’autobús va regressar al carril que el conductor va convertir-se en una metralladora de blasfèmies, renecs i tota classe de burrades en paraules soltes i oracions simples. Quan va acabar la segona cinta de municions, es veu que va comprendre que no hi havia més diumenge que regressar a per en Manteles i va girar el volant amb tanta ràbia que va fer cuejar l’autobús —«A veure si volem pel barranc, tio burro!»— i senyar-se més d’u i més de dos.

La carretera s’obria en sentit contrari com un tall ben esmolat enmig dels camps francesos i a l’autobús en silenci sols se sentien els renecs del conductor i tot eren merdes,

mecaguens i ballar de personatges sagrats.

Van dir que feia més de mitja hora que havíem deixat enrere en Manteles. «Com a curt, haurà d'estar a quaranta quilòmetres.» «Si no té la precaució d'esperar a la vora de la carretera, no el veurem.» «Qualsevol sap on hem parat, tot ple de panissars que està.»

Els setanta-set ulls del Grup Sardanista El Progrés —Onofre Despíns era guerxo— cercaven en Manteles. «I si no el trobem?» «I si li ha passat alguna cosa?» «Què ha d'haver-li passat?» «Jo què sé: que l'hagin segrestat!» «Això, i qui havia de voler en Manteles?» «La veritat per davant: l'haurien retornat de seguida, home!» «Animals!» «Però és veritat o no?» «Veritat, sí, però...»

En Nabet i Quimet la Francesa tractaven d'apaivagar el conductor, que ja havia pegat unes quantes volantades que van posar-nos els pèls drets. «Vostè disculpi, no veu què...?» «Quina serietat és aquesta? Que no compteu la gent que sou?» «Sí, però es veu que...» Veu de motor arrencant: «No es veu res! Les coses s'han de fer ben fetes!» «Qui anava a pensar-s'ho? No pot anar un poc més de pressa?» «Això podríem fer!» «Aquest malparit ho fa a posta, anar tan lent!»

La qüestió va ser que, després de confondre un francès amb en Manteles, passada mitja hora, vam albirar una figureta que sí que pintava que fos ell. «Aquell sí que és!» «Segur?» «Sí, sí que és. No veus la gorra?» «Sí que és en Manteles!» «Gràcies a Déu!»

Els setanta-vuit ulls es van entretancar —aquí Cento Despíns va entretancar els dos que tenia— i van fixar-se en l'homenet amb el cabell llarg que sostenia una gorra de ma-

riner amb la mà. No cabia el menor dubte: era en Manteles. Manteles, Manteles! Aviat van poder distingir que corria. L'autobús sencer, tret del conductor, va agitar les mans. En Manteles corria a esclatacor recordant el lateral dret que un dia va ser.

Era passa de la una. En Manteles era a cent metres. «Pari, pari, que és en Manteles!» El conductor va indicar la maniobra i va aparcar a la vorera d'emergència. Llavors, remugant remugant, va obrir la porta davantera. «Au, ara que entri per davant.»

Malgrat el cansament, l'autobús sencer va esclafir a aplaudir. En Manteles, sense frenar, ja feia els darrers metres fins aplegar a l'autobús i en Nabet va esperar que la porta estigués oberta del tot per tal de comandar la recuperació del tiblita perdut.

Les cares de tot el Grup de Sardanista el Progrés estaven esclafades contra les finestres. En Nabet va baixar de l'autobús i, mentre mirava que no passés ningun cotxe, va aixecar la mà dreta envers en Manteles. Però en Manteles, la cara vermella d'esclafir, no li va tornar la salutació i, en compte de frenar i detenir-se, va seguir corrent deixant amb la boca oberta i el coll girat tot el passatge, inclòs el conductor.

Cosme Nabet, llavors, va començar a cridar en Manteles.

—Eduard, Eduard!

Però en Manteles, a qui només el cridava pel seu nom el metge que li tractava la pell, va seguir corrent. En vista que no es detenia, en Nabet va creuar la carretera alçant les claxonades d'un camioner i va llançar-se en persecució de

l'amic.

El conductor va rebufar i va fer cinc o sis sacsons de cap. «Pega la volta, Mariano.» En Nabet seguia corrent darrere d'en Manteles.

—Eduard, para! Eduard, que sóc jo! Que sóc Cosme, en Nabet!

Aquí, Manteles, més pel nom de l'amic que no pel seu, va frenar i va tombar el cap.

—Ai, Eduard, quin ensurt que ens has pegat! On anaves, collons?

Aquí és quan en Nabet diu que, amb un filet de veu, va dir:

—On anava? A París.

El conductor va parar. «Mecagon l'espantaocells dels nassos!» En Manteles, o per més pròpiament parlar, el que quedava de la seva animeta, i un també acalorat Cosme Nabet hi van pujar. Aplaudiments, visques, «ja estem tots, a París!»

En Manteles estava destrossat. «Uns metres més i aquesta nit puja a sopar amb sant Pere.» «Mira'l, mira'l, s'ha quedat que pareix que sigui mort.» Efectivament, va ser pujar i en Manteles va desplomar-se a sobre del seient de l'autobús com si haguessin deixat caure un sac. Abans, però, encara va haver de contestar la pregunta de Fina la Pansereta.

—Però, Eduard, fill meu, on anaves?

En Manteles, amb un posat seriós com ningú mai no li havia vist, va repetir:

—On havia d'anar? A París!

Quimet la Francesa va exclamar burleta:

—Manteles, ja t'has menjat el blanc de les taronges!

En Manteles, a tomb de dau de l'extenuació, no va ser

ni per a contestar-li.

—Mare, està bé, en Manteles?

—Sí, fill meu, no et preocupis.

—Però no para de dormir.

—Estarà cansat.

En Manteles va dormir els cinc-cents quilòmetres amb les dues parades que va concedir el conductor, ja que al re-mat París va resultar estar més lluny que no es pensava. I va seguir dormint mentre el conductor es perdia i es tornava a perdre per les rodalies de París. «Així també sóc conductor jo!» «Ara no renega tant, no!» «Li costarà més trobar l'hotel que aplegar a París, al tio burro!»

Quan per fi vam aplegar a l'hotel, encara van fer falta tres o quatre sacsons per a despertar en Manteles. «Manteles, va, que ja som a París.»

—Ja hem aplegat a París? —va preguntar amb els ulls espantats.

—Que està malalt, mamà?

—No, cansat del viatge... i de la correguda!

—Tu creus que hauria aplegat a París corrent?

Ma mare va contestar amb absoluta certesa.

—En Manteles? Clar que sí!

En Manteles va aplegar com va poder a l'hotel. Mira com es veuria que li va ser menester ajudar-se del muscle d'en Nabet per pujar les escales. En Fideuet li va agafar la maleta, Quimet de la Francesa el tible i el conductor, pene-dit de dues hores de tomba cap aquí tomba cap allà, va fer de fer dos viatges per pujar els caixons de taronja, perquè en Manteles, amb una cama en aquesta vida i l'altra en la fu-tura, encara va ser capaç de dir que guardessin els caixons,

«que el de la tenda m'ha dit que els torni».

Això sí, quan va aplegar a l'hotel es va tirar a sobre del llit vestit com estava. «Estàs bé, Manteles?» Ja no li va contestar. Quan vam baixar a sopar, Pep Sanblai, que era el seu company d'habitació, va dir que estava dormint i, el sendemà, que havia fet la nit sencera i que encara roncava. «S'ha aixecat per anar al lavabo; però s'ha quedat al llit.» «Vaig a portar-li un platet de macarrons a veure si té gana.» Pep Sanblai va baixar el plat buit. «Bon senyal, que tingui gana!» «No, si m'ha tocat menjar-me'l a mi. A en Manteles li fa mal tot!»

A boqueta nit, Fina la Pansereta i ma mare van pujar a veure'l i Fina s'ho va fer venir bé per amanir-li unes fregues amb vinagre. En Manteles, que se la va veure de cara a ell, li va dir:

—Arrea, tu i el vinagre!

—Les fregues són a saber de bones!

—Doncs frega't tu!

Llavors, en Nabet i ma mare es van quedar tranquils. «Ja torna a ser ell.»

L'estança a París es va desenvolupar sense grans mèrits. El segon dia, Jesusa la de Juliol va acabar el tapetet per al sant Martí de Porres que li va costar la vomitada i en va emprendre un altre per a la dona d'en Nabet. «Per l'estampeta, que m'ha anat a saber de bé.» En Manteles, per la seva part, va passar els tres dies tristot. L'humor se li'n va anar com el caldo de l'arròs, com si, amb l'esforç, hagués consumit l'energia per a tot el viatge.

Cinc dies més tard, després de pujar «a la Torre Infiel», d'anar a veure la Gioconda («Total, una tia lletja!» «Això

tan menut és, tanta feina que mouen?»), passejar pel Sena («el Delta de l'Ebre més bonic!») i, sobretot, sense deixar cap petjada inesborrable en la cultura parisenca, els membres del Grup Sardanista El Progrés tornàvem a Organyà.

També vam moure de bon matí per tal d'aprofitar el dia. El conductor, en aquella ocasió, sols va obrir la porta de davant.

—Avui entrareu com Déu mana!

Efectivament, tornar no és anar, tothom va pujar per la porta que, al dir del conductor, Déu prescrivia. El conductor va esperar en Manteles. Li'n tenia una guardada. Només el va veure guaitar la gorra, li va preguntar a boca de canó:

—Manteles, tu pugues o vas corrent?

En Manteles va grunyar, però no li va contestar i, quan vam ser tots dalt, encara va preguntar:

—Hi sou tots? Manteles hi és?

L'autobús va esclafir a riure i al pobre Manteles li va sobrevenir una pluja de burles. «Si para de cantar, compte!» «La porta de darrere està ben tancada?» «No t'estranyi que baixi en marxa.» «Manteles, agafa el tible i vés tocant, que així sabrem que no has pegat a córrer!»

Al remat, en Manteles no va poder resistir més. Es va acatxar la gorra marinera i, per a si mateix, va dir:

—Aneu a la merda!

«Voldràs anar a París corrent, com en Manteles!» Entre la gent d'El progrés va quedar aquella frase com una complicitat entranyable, com record bonic i que ens feia somriure. Era dir-la i tothom veia en Manteles corrent cap a París, amb el cabell pallós, la gorra marinera...

Ma mare i jo vam viure quatre anys més al carrer de la

Rosa. Després vam marxar a Barcelona: ella a treballar fent cases, jo, a estudiar. Quantes hores té treballades, la pobra. La meva carrera, com qui diu, s'ha pagat a cops d'escombra.

I Organyà? Doncs els primers mesos tot era «Algun dia podem anar a Organyà, mare?» «Sí, a veure si a l'estiu trobem uns dies.» «Mare, aquest any tampoc no hem anat.» «Ai, ja veurem l'any que ve.» Ma mare no es va queixar mai de treballar; però haver deixat Organyà jo sabia que la feia patir. «Avui faran la Fira de Sant Andreu!» «Francesc, aquest dissabte són les Homilies!» Els dies que era feliç cantava els Goigs de Santa Fe. Jo me'ls sé per ella. «De Verge teniu corona i de gran màrtir també...» Paro que plourà. Vam mantenir el contacte per carta amb alguna gent d'El Progrés. El temps, però, tot ho enterboleix i en un parell d'anys Organyà va ser com un país que sols existia en les nostres converses de nostàlgia. «Què farà en Nabet?» «I en Manteles, quina malifeta estarà pensant?» «M'agradaria veure què broda Jesusa la de Juliol!» Amb l'única persona, però, que vam mantenir un contacte llarg va ser amb en Manteles. Per Nadal, sense faltar un any, aplegava una postal.

Eduard Mora i Betriu
Carrer de la Rosa, 6
Organyà

«Ja ha vingut la postal d'en Manteles!» La inauguració del Nadal. Ma mare l'obria a tota emoció. «Bon Nadal i Feliç Any Nou! Com esteu? Espero que bé. Us envien records Fina, en Nabet. A l'estiu el Progrés viatja Logroño, a veure

si podeu venir.» Un altre any: «El Progrés va a Tarragona, a veure si veniu!» «Mare, hi podem anar?» «Ja veurem, Francesc.»

Amb els anys vam saber que El Progrés va anar neulint-se. En Manteles ja no el mencionava. Un any va dir que en Nabet havia faltat d'un accident de cotxe. L'any 1983 no va venir postal. Jo ja treballava a l'Institut de Falset. Ma mare vivia amb mi. Passava dels setanta.

—Haurà faltat! —va dir i ho va dir segura com quan va dir que hagués aplegat a París—. Si no, no trobo una altra explicació.

Ma mare va començar a tocar-se del ronyons. Un dia que estava un poc trista li vaig dir que podíem anar a passar uns dies a Organyà. «Sí. A veure si trobem algun dia.»

Va caure malalta de morir l'any 91. Els darrers dies els va passar dient bogeries. Que si collís tomaques de l'hort, que si hi havia un nen que venia a fer-li burla... Unes hores abans de faltar, com si de sobte se n'hagués adonat de quelcom, va dir:

—Al final no hem anat a Organyà.

—Ja anirem quan es posi bona.

—Pobre Manteles, allà s'haurà quedat esperant-nos.

La vida, a partir d'aquell moment, va ser per a mi una derrota. Sol, vaig dedicar-me a estudiar, a escriure uns anys; però jo no era el gran Alexandre i ho vaig deixar estar. Així, amb més pena que glòria, vaig embocar els darrers anys com a professor i, justament els darrers dies, els dies més derrotats de la meua vida, com un senyal, com si fes falta la derrota per rebre'l, per entendre'l, com si el destí em donés una darrera oportunitat, Alba Sanfèlix, besnéta de Fina la Pansereta, de la

seva filla mitjana, casada amb un falsetà, va dir:

—Voldràs anar a París corrent!

Llavors jo vaig veure en Manteles corrent cap a París, corrent sense dubtes, a esclatacor, a pesar dels 500 quilòmetres i vaig pensar en el pi immens del pati de l'institut i en el gran Alexandre que mai no havia deixat de lluitar; però en Manteles corrent cap a París s'hi va imposar. Vaig veure'l corrent dia i nit. «Corre, Manteles, corre!» Al final, mentre en Manteles corria, indestructible, pel meu record, vaig pensar que el més difícil no era conquerir països. No, la gran conquesta, la que sols s'aconsegueix amb el valor senzill i l'amor llarg de les persones com en Manteles, és la del cor humà. Sé que aquest llibre, el llibre que conta la preciosa història del Grup Sardanista el Progrès, li'l dec a ell, a en Manteles, i a ma mare, i a les persones que mai no es cansen de lluitar i sempre corren. Un plaer estar a Organyà. Moltíssimes gràcies.

Aplaudiments.

Premi Lletres de Dones

Dotat pel Consorci d'Atenció a les Persones de l'Alt Urgell

AROMES

Tecla Martorell Salvat

Obra guanyadora

Fa anys que els udols de la gran ciutat em varen cridar i m'hi vaig endinsar, però soc filla de les valls i he crescut entre muntanyes feréstegues i boires captivadores. Descendent de pastors, pagesos, contrabandistes i boletaires m'he convertit en una híbrida sense memòria. Aferrada als asfalts grisos i les llums postisses, ara soc experta en distàncies llargues i espais estrets. Fa molt temps que no vaig al poble i la mandra és mala companyia quan una visita et ve gran. Retardar les decisions no les torna menys importants ni fàcils. Amb els pares morts i els meus germans escampats, em sento petita i no sé si el retorn m'hi farà sentir més, però hereva de quatre parets com soc, em permeto vendre un casalot abandonat per desfer-me dels fantasmes. Tot plegat m'ajudarà a obrir nous camins.

Sis mesos han estat suficients per descobrir les rareses de la vida. Una rossa ha ocupat el lloc al meu llit i una jove-neta la taula del meu despatx. Abandonada per l'home que havia de ser el braç que em consolaria tota vida i sense la feina que m'havia d'assegurar la vellesa, em sento abatuda. Els diners de la venda em faran un bon coixí. No canviaran el passat que deixaré enrere, però poden capgirar el futur que tinc al davant. Soc forta, cinquanta-dos anys ben vis-

cuts i els fills a l'estranger poden marcar un nou inici, si més no, m'ho he de creure. Abans de fer el viatge he trucat l'oncle Quimet i la tieta Sumpció per anunciar la meva decisió, però no m'han deixat parlar de res i no m'he vist amb cor de trencar les oracions d'una parella d'avis tan entranyable. En saber que pujava m'han promès un trinxat amb cansalada i tampoc m'he pogut resistir a la invitació. Friso per veure'ls. Des de la mort de la mare no he fet nit al poble, només remenar paperassa i algun bateig o casament m'han obligat a pujar-hi de manera ocasional i ara, empesa pel desig de trencar amb tot, hi torno com gairebé una forastera.

He carregat el cotxe amb la roba justa per passar els quatre dies que penso estar fora de Barcelona. No he pres lectura ni l'ordinador. L'estada serà curta i el viatge ràpid. El trajecte és més còmode que abans, els tombs que voregen el pantà són vials amples. Havent conegut l'Amazones i el Nil, el Segre ja no m'impessiona. Només he fet una aturada discreta per posar benzina, però el sol que aconseguix traspasar la broma matinera em distreu un instant, em distancia del present i m'acarona els cabells com quan era petita. Un alè d'aire humit em fa redescobrir un paisatge que creia oblidat. L'entrada al poble ha estat esquerpa. Fa quasi dotze anys que no hi vinc i els arbres conserven la majestuositat que els regala la perseverança, són massa vells per sucumbir als canvis que promouen les anyades, però, a la seva manera, el marquen. Alguns insinuen l'arribada de la tardor amb els tons de les seves fulles i els esquelets de les seves branques vives. El paisatge es prepara per desafiar el fred de l'hivern i el pes de les nevades. He aparcat el cotxe a sota mateix de la casa dels oncles, no vull trobar-me

antigues amistats ni haver d'explicar la raó de la meva soledat, ni el motiu del meu viatge. He trobat la tieta Sumpció com sempre, molt més vella i baixeta, increïblement aferrada a un bastó, però com sempre, riallera i xerraire. M'ha retret la tardança i el desarrelament dels meus fills amb el poble, i això la mostra igual de tossuda. La meva visita li ha servit d'excusa per a reunir a parents mig desconeguts. La presència de fesomies familiars no m'ha molestat i sense adornar-me'n he parlat com ells i he menjat, com ells, plats farcits de greixos i dolços amb aromes de figues i nous. Parlar de morts i vius m'ha desfet la llengua i he explicat la meva situació de dona abandonada. Sortosament no n'han fet cap drama. Avui en dia, de separacions a contracor, n'hi ha per totes les cases i l'atur no espanta les persones que sempre han sabut treure tot el suc del bestiar i fer parir la terra fèrtil. No he dit res de les meves intencions respecte la casa, no he pogut. Segurament he volgut defugir dels retrets de la tieta, però sé que les ha percebut.

La tieta Sumpció, bessona de la meva mare, forma part d'aquelles dones sàvies que endevinen el rerefons de les paraules, les dreceres de les mirades i els missatges amagats entre les pauses. Ningú podria enganyar les bessones de cal Fardo. Discretes, però aferrades a la vida, plantaven cara a la tempesta, fermaven els rumbos cap a les clarianes i adreçaven les contrarietats que abatien els ànims dels homes rondinaires i les dones cansades. Explicadores de contes, encisaven la canalla amb rondalles ancestrals i no hi havia ramat ni matxo que gosés contradir les seves directrius. Especialistes a carregar llenya, munyir vaques o ensumar ceps, mai deixaven cap feina per acabar, i de nit, sense obli-

dar les seves obligacions amb els marits, trobaven l'estona per teixir un jersei, apedaçar un llençol de fil o girar el coll d'una camisa vella. La força dels seus esperits no deixava eixugar el nervi de les bessones fins que la terrible malaltia, que envai el pit de la mare, les va separar per sempre més. Aferrar-se a la vida no va ser motiu suficient per mantenir-la entre nosaltres, i el càncer ens la va prendre com el sospir incontrolat que surt per la gola i s'escapa sense avís. A casa mai hi ha hagut temps per a queixar-se, i ella, fidel a la tradició, ens va deixar com un colomí ferit de mort, arraulida en el seu dolor i sense cap gemec. Durant tot el dinar, la mare, també ens ha acompanyat. La tieta sempre la fa present, però no en un to carrincló, de tant en tant deix anar un: —ai, si la teva mare aixequés el cap!— i segueix la xerrameca amb l'energia que li fa empènyer els dies fins a retrobar-la allà on sigui. Ella és el puntal que reuneix el remat que jo fa temps vaig abandonar. Cap al tard, amb l'estómac ple i carregada de petons, abraçades i magdalenes casolanes que la tieta s'ha entestat a posar-me a dins d'una bossa de plàstic, he decidit marxar cap a casa dels meus pares. Hi he anat a peu. Inconscientment he abandonat l'anonimat que m'havia imposat i acompanyada d'una petita maleta i la meva bossa de mà, he recorregut els tres carrers costeruts que separen una casa de l'altra. És gairebé fosc i pels carrers hi ha poc moviment, però segur que darrere les persianes es camuflen mirades i s'hi amaguen ulls que em reconeixen. De les poques criatures que ensopego, no en conec cap.

La façana segueix igual, una mica deteriorada, però ferma a un costat de la placeta on saltava a corda i desoïa la veu de la mare, trencant el meu joc, amb alguna comanda

incòmoda. Anar a buscar aigua, comprar el pa o portar un brou calent a casa d'alguna persona anciana que la neu havia deixat incomunicada, han format part de la meua infantesa com ho han format les rondalles de la mare, la canterella de renecs pausats del pare i les hores grises d'una escola freda i disciplinada. M'ha costat obrir la porta. La clau s'ha introduït lleugera pel forat del pany, però el mecanisme s'ha resistit a girar i les fustes velles agermanades per les humitats i el temps han intentat barrar-me el pas. Finalment, a sacsejades i empentes, he pogut entrar. Les olors m'han disparat el cor i la meua mà ha anat directa a l'interruptor general per a fer la llum a l'interior. No vull aturar-me ni abandonar-me al sentimentalisme. La fredor ha pres la casa, estic cansada, i demà, quan arribi el taxador de finques de Lleida, he d'estar en condicions de fer bons tractes. No és fàcil posar preu a una casa tan gran. Segurament hi ha algun moble interessant i m'hi hauré de fixar. No crec que me'n quedi cap. Demà, amb la primera claror, valoraré les andròmines que fa anys romanen tancades entre aquestes parets i faré números.

La vetlla és matinera i sense esperar els primers rajos de llum m'ha vingut a veure. Arraulida al meu llit de soltera no puc espantar les olors que em persegueixen, i mandrosa, he baixat a la cuina. He obert la finestreta que dona a la plaça, la quietud m'impresiona i la minsa claror de la matinada que traspassa els vidres bruts em fan present la mare, ella mai descuidava els vidres, ni el tel de les boires ni el baf de l'escalfor interior sucumbien a la seva dèria per deixar entrar els raigs de vida que il·luminen qualsevol racó de la casa, i com si un llamp m'hagués travessat de dalt a baix,

he corregut escales amunt fins a arribar al cap de casa. He resseguit els feixos de llum que es filtren entre les fulles dels porticons vells farcits amb diminutes partícules de pols que dansen inquietes, al ritme de les meves rialles infantils, de les dels meus germans petits, de les cançonetes de la mare endreçant les confitures i entre els gemecs del pare penjant el blat de moro. Amb les finestres obertes he descobert els ganxos immòbils penjats de les bigues de fusta. Les flaires de les herbes remeieres s'han quedat fixades a les parets. Altra vegada les olors, clavades al cervell com un miler d'agulles de cosir, em persegueixen i em fan por, una por amiga que em retreu un sentiment de traïdoria que no havia tingut mai. El cap de casa sempre m'ha fet una mica de respecte, a vegades por. Els mobles vells i atroïnats, amuntegats en el racó més apartat de les escales em dibuixaven formes tètriques, i les mirades que sortien dels quadres amb els cristos, sants i verges que durant generacions havien decorat capçals de llits d'oncles i padrins, o acomboiat malalts i parteres, em perseguien les nits d'insomni agreujades pels trons furibunds que les muntanyes amplien a manera d'altaveu natural. Al cap de casa s'hi ajuntaven totes les emocions. Aquí han conviscut les alegries de la matança, la tristesa de les andròmines i els canvis que marca cada temporada. No calien calendaris, els colors dels prestatges, la textura de les aromes i els canvis de llum indicaven l'arribada d'una nova estació, seguint sempre la mateixa seqüència. Quanta vida i quanta mort hi ha amagada entre aquestes parets! Uns cops a la porta m'han tornat al present i baixo de pressa.

—Déu vos guard! Que hi ha algú? —he sentit mentre

baixava. L'Angeleta de la plaça s'ha estranyat. En descobrir els porticons oberts, ha tret el nas. Només veure'm, ha exclamat: —Ai, Senyor! Que sou aquí? —en una pregunta retòrica.

—I és clar que soc aquí. Que no em veus? —he callat, mentre responia la salutació amb amabilitat i agraïment pel seu interès. També he aprofitat per a saludar la Marieta de cal Sastre que amb l'excusa de buidar, a la plaça, l'aigua d'haver fregat, també s'ha afegit a la conversa, i després de quatre explicacions vagues i un —Sembla que avui farà bo— he tornat a tancar-me dintre. El perfum del celler m'embolcalla.

El taxador ha arribat puntual, a les deu, tal com havíem quedat. Amb una encaixada de mans i pocs comentaris sobre el paisatge de primers de tardor trenquem el gel i anem per feina. M'he avançat a l'home encorbatat que em segueix sense qüestionar l'itinerari. Durant el recorregut, he obert portes, finestres i porticons. He anat mostrant els mobles que s'amagaven sota llençols blancs i mantes velles amb aspecte d'haver aixoplugat parelles festejadores, i escalfat fugitiu dels bombardejos de la guerra i de les persecucions dels civils. No he fet cas de la pols acumulada ni de les discretes teranyines que pengen de les bigues més altes.

—Fa anys que la casa està tancada —he comentat com si m'excusés per la imatge d'abandonament.

—No pateixi, no. Jo, ja hi estic acostumat... faci, faci...! —ha contestat en un to de professional comprensiu.

L'home mostra interès per tot el que veu, especialment quan la claror que entra per les finestres ha presentat la bellesa de les muntanyes fermes clapejades de diferents verds,

grisos i marrons. Pel que puc apreciar es tracta d'un personatge acostumat a tractar amb gent, excessivament cordial, però especialment ignorant. Aquest home ho pregunta tot, no sap el nom de res ni per a què serveix res. Em sorprèn la seva ignorància. Potser tractar-se d'un barceloní fincat a Lleida li dona llicència per desconèixer el sentit dels estris quotidians d'un món rural que per a mi el tenen tot. No deix passar cap detall per alt, ho remira tot i ho toca amb una discreció que el fa més foraster.

—Aquesta calaixera és maca i està ben conservada —he dit jo quan l'he destapada amb intenció de treure'n un bon preu.

—Sí..., ben conservada sí, però... molt abundat entre les cases d'antiguitats —s'ha atrevit a dir.

—La calaixera no es ven, només he fet un comentari —he respost per una mena d'instint protector sobrevingut. Amb les seves paraules m'ha fet saber que es tracta d'un moble vulgar, sense valor. Com s'atreveix a dir això de la calaixera de la mare!, la seva calaixera, la calaixera de l'àvia, la peça més important de la casa per aquelles dones. Estic segura que els calaixos llargs i fondos encara conserven les aromes de les bones herbes que endolcien el baf de les nits i espantaven les arnes. Aquell moble formava part dels meus misteris. Tothom sabia que era inviolable, i la canalla de la nostra família estàvem alertats, molt alertats sobre la importància d'aquest moble per a cal Fardo. La calaixera de la mare no es tocava, ni el bagul de l'àvia, ni la rajola ballarina de sota l'escala. Decididament, me l'emportaré, encara que l'hagi de tenir embalada al garatge de Barcelona. Que sabrà ell del valor de la nostra calaixera!

Des del comentari, la conversa s'ha tibet, ell ho ha no-

tat i procurem encetar un diàleg cordial que faciliti un bon negoci per les dues parts. Hem seguit escales amunt fins a arribar al cap de casa i només posar-hi els peus, les olors s'han tornat a fer presents, s'han embolicat en un recull de records desordenats del meu passat que segurament dec emmagatzemar en algun racó de la memòria, que reconec no poder controlar.

—Ostres! D'aquest espai se'n pot treure molt de partit. En pot sortir un bon estudi. Si es retoquen les escales, fins i tot en pot sortir un apartament independent de la resta d'habitatge. Per suposat s'hauran d'engrandir els finestrals, així li donarem més llum i li traurem l'olor de resclosit- ha dit amb cara d'interiorista afeccionat. I mentre parlava he sentit el sorollet de la corriola del balconet apujant sacs i les veus dels homes traginant-los. Aquest individu no sap que els caps de casa dels casalots vells no fan olor de resclosit sinó de passat.

Les vistes que ofereix aquesta alçada de la casa han sorprès encara més el visitant. S'hi albiren totes les taulades i les muntanyes aparenten més veïnatge. No intimiden ni empetteixen, guien els ulls per a descobrir els colors que porta cada instant, descriuen l'esforç gravat a cada hortet i mostren la solitud de les bordes escampades, perquè al nostre cap de casa, les boires només s'hi queden el temps just que avança la tempesta. Al menjador de casa, el foraster i jo hem acordat el dia i l'hora del següent encontre, i per si ens avenim en el preu, hem comentat la documentació necessària per a la venda. Sé que en trauré una bona quantitat, l'edifici s'ho val i els ulls de l'home demostren interès. Segurament no és bon jugador de pòquer. Una encaixada

de mans ha posat punt final a la cita i un tomb de clau m'ha tornat a deixar sola dintre del casalot fred que discretament ha anat prenent una temperatura acollidora. El solet dona protagonisme a la màquina de cosir de la mare, revifa les puntes esgrogueïdes de les lleixes de la cuina i el rastre del fum clavat a la xemeneia blanca. El cap de casa em torna a cridar i a poc a poc enfilo les escales. Mentre pujo els esglaons absorbeixo tots els sorolls que desvetlla el silenci i refaig els records desendreçats com si desfés un cabdell de llana. A cada pam una imatge, una seqüència, un retall... fins que centro la mirada en l'objecte més custodiat de la casa, i ara, mal posat entre mobles vells apunta polsós, insignificant, inofensiu... L'escopeta del pare sembla morta.

La vida del pare girava al voltant de la cacera. Si sabés que els seus nets són vegetarians, no ho entendria pas... Nosaltres teníem els animals repartits en dues categories: els domèstics que formaven part de l'ambient casolà i els salvatges restringits al món dels adults, però el pare ens els apropava tant com podia. A final de setembre ens prenia muntanya amunt i amagats i muts observàvem, només observàvem. Amb ell vam descobrir el bram del cérvol exhibint-se entre les femelles, l'espetic de les cornamentes enfrontades, els salts àgils de les cabres, la destresa del porc senglar espantat i el ball discret dels cabirols. Ajaguts a terra giràvem les pupil·les resseguint el vol dels voltors i d'algun trençalòs solitari que només el pare sabia distingir. El pare sabia on era tot, almenys a mi m'ho semblava. Mai li vaig conèixer por ni droperia. Era expert entre la vilorda i apartava els escurçons amb el seu bastó sense ferir-los. Gairebé ensumava les tòfones tan bé com els gossos que en-

sinistrava. Les tòfones han aportat un bon sobresou a casa nostra, durant el camí a Perles fèiem càbales dels beneficis que en trauríem a Andorra, i un cop venudes, la mare amagava els diners perquè havien de ser els encarregats de complir el seu somni. La transparència dels vidres no era l'única fixació de la mare, els nostres estudis també ho eren i no va parar fins a veure'ns a tots tres llicenciats. L'escopeta del pare m'ha entristit, si fos viu, la tindria polida.

La cambra dels avis està igual. La lluna de l'armari manté la mateixa estampa a l'hora de reflectir les imatges senzilles d'una habitació senzilla. Aquestes cases velles que han vist traspasar el llindar de la mort a aquells que abans han vist irrompre a la vida, emmagatzemen els esperits encarregats de mantenir el tronc que lliga els membres d'una mateixa nissaga. Semblen insinuar que les cases dels avantpassats han de pertànyer als hereus i que els presents només en som uns simples transmissors, els responsables de mantenir la cadena que uneix el remot amb l'avenir. Des del cap de casa distingeixo cada hortet i cada borda que es deixa veure, i a cadascuna li he sabut posar el renom que els fa únics. Conec la història i l'esforç dels qui les van aixecar, encerto la durada de les boires, el nom dels arbres i els rastres de les carboneres. Tot plegat dona missatges que no vull sentir perquè no els he vingut a buscar, però l'olor de l'herba fresca i la terra humida m'acarona com una gassa fina.

A la botiga m'han reconegut. Mig poble parla dels porticons oberts de cal Fardo, i he d'admetre que el protagonisme no m'ha incomodat. Soc menys de ciutat del que pensava. Barcelona m'ha acollit i modelat, però aquí sento que

pertanyo a un lloc perquè em reconeix. Sense voler estic descobrint que les escriptures no converteixen les persones en les propietàries dels llocs, són ells qui ens posseeixen per una mena de dret ancestral que no sé descriure, ens sotmeten a la seva voluntat i a la seva màgia, s'entossudeixen a fixar-nos a la terra com l'arbre que abat la riuada i torna a adreçar-se quan s'imposa la bonança. Em pregunto si estic actuant bé. Què hi farà a casa nostra, una família aliena a la nostra història? El cap em balla. Estic patint un atac de melancolia i no m'ho puc permetre. Jo no soc ni seré l'única persona que ven una casa perquè ja no li fa servei. Després d'una bona migdiada ho veuré tot d'una altra manera.

Percebo l'olor de la llenya encesa i sento les campanes de l'església de Santa Maria tocant a morts, m'aixeco esfereïda, i des de la finestra contemplo la comitiva que acompanya un fèretre que m'és conegut, proper, familiar. No puc veure qui és i salto des de l'altura al buit. Planejo com un voltor sobre la llarga cua endolada que recita una oració que no entenc. Si em distancio, el corrent de l'aire em retorna, i si em deixo caure per terra, em converteixo en una serp fregadissa que es barreja entre els peus cansats de les ombres negres que segueixen el taüt. Soc una serp llarga i lleugera, com aquelles que m'espantaven quan era petita. L'ofec m'oprimeix el pit i la suor em fa fondre com la neu que ens visitava puntual i es fonia quan la temperatura permetia pensar en la roba que la canalla estrenaríem.

Un cop de porta m'ha despertat. Afortunadament la tieta Sumpció m'ha tret del malson i torno a la realitat amb una mena d'angúnia que he intentat dissimular.

—Ai! Que estaves dormint? Quin greu... deus estar can-

sada. Mira que soc ruca de venir a aquestes hores. Els joves feu migdiada i els vells no hi pensem mai —ha dit com una matraca.

—No pateixi, tieta. Que li convé alguna cosa?—he respost amb veu de poc convenciment. Ella, com sempre, ha seguit el seu discurs, sense escoltar res del que li deia.

—T'he portat llençols nets, ahir amb l'emoció no hi vaig pensar, també et porto una mica de sopar. Per dos dies que estaràs al poble no et posaràs a cuinar! Com que no vols venir a casa... Mira demà podríem anar al cementiri a portar flors als teus pares. Una vegada que vens s'ha d'aprofitar. Pels nínxols no cal que pateixis, jo ja els mantinc nets i guarnits. L'any passat vaig haver de canviar el vidre del nínxol dels teus avis, una ventada va fer caure una branca i el va trencar. Maleït temps! —segua enraonant.

—A veure, a veure tieta, no faci càbales, que jo no tinc ganes d'anar al cementiri... —l'he tallat sense cap èxit.

—Sí dona, sí, i després farem un passeig per la vora del riu, potser encara hi queda alguna figa i en faré confitura. La Mariana és morta i no ens pot dir res. Bona una, ella, si li agafaves les figues! Te'n recordes de la Mariana? Una vegada et va portar a casa amb un trau a la cama, encara deus tenir el senyal. La seva filla anava amb tu a l'escola quan teníeu aquella mestra coixa que s'entenia amb el guàrdia civil, sí dona, sí que te n'has de recordar! No sé què se n'ha fet d'aquella nena, va marxar a Barcelona, diuen que es va casar amb un enginyer que anava a esquiar a Andorra i va marxar a l'estranger. Ves aquesta casa! Un dia s'ensorrarà, com si no tingués amos, com si no hagués passat ningú per aquestes parets. Com si hagués aparegut com un bolet. Tan-

ta vida que va tenir aquesta casa! Si la Mariana aixequés el cap! Ai, senyor! Ah! I no marxis sense prendre licor de groselles, en vaig fer un munt i no ens el veurem que a ton oncle no li convé...- ha seguit bombardejant.

—Miri tieta, no segueixi que tinc molta feina, demà ja en parlarem —he acabat la conversa i l’he acompanyat a la sortida. La meva actitud no ha sigut gens correcte, ni li he donat les gràcies pels llençols i el sopar, però m’entabana i ara no tinc el cap per passejos i cementiris, el malson m’ha deixat mig estabornida. La tieta em fa venir mala consciència. D’on surt ara amb la Mariana? I és clar que la recordo amb els bigudins i la xarxa al cap, i la seva filla, i la mestra i el civil. Tots, els recordo tots.

De menys de cent cinquanta mil euros no baixo. A veure quina quantitat oferirà. En demanaré cent vuitanta, potser arribarà a cent seixanta i tancarem el tracte... Ostres la Mariana! No ho sabia que fos morta, però el senyal del trauc a la cama encara el tinc. El seu marit també era caçador i rondinaire com el pare, sempre es queixava. Quan les boires confonien les hores o la neu agafava l’alçada que confinava les ànimes vora el foc, maleïa tots els sants. No he conegut mai ningú que sabés maleir els sants amb tanta contundència com ell... Vendré els mobles, però la calaixera de la mare no, ni l’escopeta del pare, ni el bagul de l’àvia. Tampoc vendré el capçal del llit de l’habitació gran, ni l’armari, amb un canvi de lluna i una bona envernissada el deixaré nou... Qui era el mort del taüt del meu malson? Tindrà algun significat que intento defugir? Estaré enterrant quelcom vinclat a la memòria del meu poble? Potser les darreres contrarietats m’han envalentit en un sentit equivocacat. El que fa dies ente-

nia com un pas endavant, ara ho percebo com una temeritat de la que puc penedir-me. Serà millor que no em precipiti. La tieta m'ha fet enterbolir les idees que tenia clares.

Porto tres dies aquí i a cada segon aplego una sensació que em renova encara que sigui remenant el passat. Als oncles els farà gràcia saber que em quedaré uns dies més. No porto pressa. Pensava que els records em farien petita, però a cada passa em sento més gran, tan gran que encabeixo el regust de la tradició, la immensitat de l'entorn i les peculiaritats de la gent. Estaré privant els meus fills de la seva història? Quins infants tornaran a jugar per aquests racons? Quins nous amants desfaran els llençols frescos de les cambres? I... qui omplirà el cap de casa d'olors i fantasmes? Desfer-me de cal Fardo es fa feixuc, intueixo que estic fent escandall de la meva essència per a llençar-la al buit, com qui llença les restes podrides d'un desconegut a l'ossera comuna i no vull pagar aquest preu. Demà trucaré a Lleida i diré que, de moment, m'ho he repensat. No puc vendre la casa perquè és tossuda i no em deixa fer-ho. Aquí trobo serenor i ganes de somiar. Fa temps que no somio i ara ho puc fer. Qui sap? Potser els somnis em permetran les bogeries que m'ha negat una vida acomodada i m'encaminaran en la direcció adequada. Amb una petita inversió puc refer el que el temps ha malmès i mantenir l'essència, fins i tot puc convertir cal Fardo en un negoci, en el meu negoci. A cada pensament em sento més decidida. Les aromes em guien. Les serps, ja no em fan por, em sento una d'elles reconver-tida en la dona que amaguen les llegendes del terme, llegendes que he d'explicar als meus néts i si algun dia, ells, o els fills dels seus fills decideixen vendre cal Fardo, tornaré en

forma de voltor nadiu. Sobrevolaré el cap de casa en cercles minuciosament calculats, per acabar ajocant al costat dels meus. El meu cos, recobert de plomatge, transpirarà tots els aromes de les valls i descansarà esplendorós, calmat... com les aigües manses dels silenciosos llacs.

Premi de Relats Curts de Joves Autors

Dotat pel Consell Comarcal de l'Alt Urgell

BLEDES

Aina Bosch Collell

Obra guanyadora

*A totes les senyoretetes Dolors,
perquè són imprescindibles*

Avui tornem a menjar bledes per dinar. No sé què li ha agafat a la mare que no para de repetir que aquest any sí, aquest estiu aconseguirà tornar-se a posar el banyador que portava abans d'haver parit el meu germà. No sé quin mena d'objectiu és aquest. Jo tampoc em puc posar el banyador que portava abans que nasqués en Marcel perquè amb tres anys he crescut molt, però no ho veig gens dolent, me n'han comprat un de nou que m'agrada molt més, perquè és vermell i hi ha un dibuix de Spiderman. Però a la mare li devia agradar molt més el que portava abans perquè té moltes ganes de tornar-se'l a posar i no para de repetir-ho. No sé ben bé de quin banyador parla, quan el vegi potser m'adonaré que realment es tracta d'un banyador extraordinari, però m'estranya molt que no pugui comprar-se'n un que li agradi igual o més, perquè quan vam anar a la botiga on venen banyadors, tovalloles i tota mena de coses de platja vaig quedar bocabadat. Potser n'hi havia cent tipus diferents! De tots els colors que et puguis imaginar. Si la mare no en va trobar cap que li agradés deu ser perquè no va tenir temps de provar-se'ls tots. Potser per això quan la mare li diu al pare si vol anar a comprar roba

amb ella, ell li diu que no perquè és més lenta que un cargol i acaben enfadats. A mi m'agrada anar a comprar roba si em deixen triar què vull, però a vegades trio una peça i la mare diu que em queda més bé l'altra i acaba decidint ella. Em fa molta ràbia perquè em diu: "oi que sí Martí que et queda millor?", i jo la miro amb cara de no entendre res, perquè ja m'he mirat al mirall abans de decidir quina volia. Després, com per acabar-se de convèncer li pregunta a la botiguera que s'afanya a dir que sí a tot el que diu la mare. Suposo que les botigueres sempre estan a favor de les mares perquè són les que porten el moneder.

Però ens estem desviant de tema, jo volia parlar de les bledes, pèsols, carxofes, espinacs i altres tipus d'aliments de color verd que fins fa dos mesos pràcticament no coneixia i ara en menjo dia sí i dia també. Abans a casa meva menjàvem normal. Quan dic normal, em refereixo al que suposo que mengen a totes les cases: un dia arròs, un altre pasta, carn, peix, ous i verdura. I verdura volia dir ceba, patata, mongeta i pastanaga. I prou. Ara, en canvi, no mengem ni pasta ni arròs, i de carn també em sembla que en mengem menys que abans. Tampoc mengem una cosa que m'encantava: fregits. La mare sempre em deia que mengés més a poc a poc o agafaria un empatx entre croquetes i empanades. Però jo me la mirava a ella de reüll i també en menjava moltes. Els divendres solíem menjar pizza per sopar i també ho hem deixat de fer. La mare diu que des que hem canviat d'hàbits (suposo que quan diu hàbits es refereix a canviar d'alimentació), fem tots més bona cara i tenim molta més energia. A mi em sembla que de cara fem tots la mateixa, i no sé què vol dir ben bé això de tenir més energia. Em

sembla que ho repetirà fins que li diguem que té tota la raó, que ens ha millorat molt la cara i tenim molta més energia. Però de moment no ho he dit cap vegada jo. Quan ella ho diu miro al pare i amb veu molt fluixeta em sembla que murmura “a veure quan dura”. Jo callo sense entendre gaire res. Crec que la mare s’ha adonat que miro al pare per saber què en pensa ell de la cara, l’energia i tot plegat, i per això últimament m’ho pregunta quan estem sols ella i jo. No sé gaire com fer-ho per no contestar... Algun dia li proposaré a la mare que podríem fer el que fem a la classe de la senyoreta Dolors, que ella fa preguntes i qui la sap i vol respondre aixeca el dit. D’aquesta manera no has de contestar preguntes que no saps o no vols respondre.

El primer dia que vam menjar bledes em va fer gràcia perquè no n’havia vist mai. Quan les vaig tastar ja no em va fer tanta gràcia: les vaig trobar insípides i costaven de mastegar. L’endemà vam menjar espinacs i eren boníssims! El que més em va agradar era que tenien trossets de cansalada i pinyons, però el pare va dir que si els feia amb tant condiment, de poc servia tanta verdureta i tanta planxa. Això tampoc ho vaig entendre però es van acabar aquells espinacs tan bons. El següent àpat vam menjar bròquil amb patata i jo vaig agafar molta patata i poc bròquil. Els pares van estar parlant sobre si la patata era una verdura o no, i el següent dia que vam menjar bròquil ja va ser sense patata. Crec que va ser culpa meva perquè em vaig passar agafant molta més patata que bròquil...

Un dia vaig preguntar quan tornàriem a menjar macarrons amb formatge ratllat, perquè la mare els fa boníssims, o truita de patates que se n’encarrega sempre el

pare i m'encanta, però la mare va respondre que s'havia de posar el banyador. No entenc quina relació tenen els macarrons o la truita amb el famós banyador de la mare. Quan me'n recordi ho preguntaré a la senyoreta Dolors, que ella sempre ho explica tot molt bé i a poc a poc, i tota l'estona ens va preguntant si ho entenem perquè diu que és molt important que si no ho entenem ho sàpiga de seguida per poder-nos-ho explicar d'una altra manera. Els fills de la senyoreta Dolors no deuen tenir problemes d'aquests de comprensió que tenim la resta de nens del món. Si mengen bledes deuen saber perquè ho fan, i també deuen saber què vol dir tenir més energia...

Els dilluns el pare em ve a buscar a l'escola i em porta fins al camp de futbol perquè tinc entrenament. De camí passem per una pastisseria i un dia em va dir que ens compraríem un croissant de xocolata perquè ens el mereixíem, però que no ho podia dir a la mare, que seria el nostre secret. Jo no sé perquè ens el mereixíem ja que aquell dilluns no havíem fet res extraordinari, almenys jo. Tampoc sé ben bé perquè no ho podia explicar a la mare, però el croissant estava boníssim! El següent dilluns vam fer el mateix, i l'altre, i l'altre, i l'altre. Em pensava que no podria aguantar sense dir-li a la mare perquè sempre em fa moltes preguntes i a mi no m'agrada dir mentides, però tenia la sensació que si se m'escapava, s'acabarien els croissants dels dilluns. I el croissant era tan bo que valia la pena guardar el secret.

Quan ja portàvem sis o set croissants de dilluns, la mare va començar a venir-me a buscar a l'escola a peu enlloc de fer-ho en cotxe els dimecres i els divendres, que són els dies que ve ella. A mi m'agrada molt més que vingui a peu

perquè així passem pel parc i puc baixar un parell de vegades pel tobogan. El camí més ràpid per anar de l'escola a casa és passant per Carrer de les Corts, però la mare va trencar a la dreta pel Carrer Petit. De sobre em vaig adonar que passaríem per davant de la pastisseria dels dilluns i em vaig pensar que era una trampa. Vaig suposar que la mare sospitava del secret que teníem amb el pare i m'estava posant a prova. Crec que em vaig posar vermell i tot, però vaig continuar caminant al seu costat, ben agafat del cotxet d'en Marcel intentant dissimular. La mare es va aturar en sec davant de la pastisseria. "Quina bona pinta que fan aquests croissants, deuen ser boníssims", va dir. Estava convençut que no podria aguantar més la pressió, i vaig dir un "no ho sé si són bons", amb veu molt baixeta. No parava de pensar que segur que la mare ja sabia que cada dilluns em menjava un croissant d'aquests jo i un el pare, perquè la mare ho fa molt sovint això de ja saber alguna cosa i marejar la perdiu perquè ho acabi dient jo...

De sobte, sense que jo me n'adonés, perquè estava mirant a terra fixament, la mare va obrir la porta de la pastisseria i em va dir que l'ajudés a aguantar la porta mentre ella entrava el cotxet del meu germà. Em va preguntar si el volia de xocolata negra o blanca i jo vaig respondre sense entendre gaire res que el preferia de xocolata negra. Tot això sense deixar de mirar a terra per por que la dependentia em reconegués i em fes algun comentari sobre els croissants de dilluns amb el pare. La mare va demanar dos croissants de xocolata negra. Quasi se m'escapa que normalment amb un ja m'atipava. Sort que no ho vaig dir, perquè hauria descobert que ja els havia tastat.

Vam sortir de la botiga i la mare va engolir un croissant amb quatre queixalades. Aquí va ser quan vaig entendre perquè en demanava dos. Em va sorprendre que ens mengéssim el croissant a peu dret davant la pastisseria perquè amb el pare ens asseiem cinc minuts al banc del davant. Sempre diuen que s'ha de menjar assegut, però els pares poden canviar les normes quan volen.

Quasi m'ennuego quan la mare em va dir: “sobretot no ho diguis al pare, aquest croissant serà el nostre secret”. Quina mania amb els croissants secrets. Potser els dijous mentre jo sóc a classes de saxofon els pares van junts a comprar un croissant a la pastisseria del Carrer Petit i es prometen que no me'n diran res, que serà el seu secret...

Molt sovint no entenc als pares, fan coses molt estranyes. Hauré d'explicar-ho a la senyoreta Dolors.

Premi Germans Espar i Tressens

Dotat pel Consell Comarcal de l'Alt Urgell

LA MEVA GERMANA I JO TAMBÉ VOLEM UN BOLIVIÀ AL FINAL DE LA NOSTRA VIDA

Carme Vila Rovira

Obra guanyadora

El pare era un iracund. Perfeccionista eternament insatisfet, va amargar la vida a la mare que va patir en silenci els seus exabruptes violents i ofensius. Les mútues rancúnies llargament alimentades per la mala convivència els donava aquell mal viure que va tornar-se més i més feixuc, més trist i més aspre amb el temps. Els darrers anys, quan el pare no podia caminar i depenia d'ella, sovint la mare es venjava humiliant-lo en petits detalls. Haurien necessitat tota una altra vida per poder perdonar-se la llarga llista de greuges que es tenien l'un a l'altre.

Com que havien dedicat la vida només a treballar i pujar els fills; com que el pare, quan es va jubilar i fins que la vista i el pols li fallaren, havia passat quinze anys tancat tot el dia, sol, al seu estudi, on modelava vaixells a escala; com que la mare sortia de casa cada tarda per jugar al bridge a un centre per a la tercera edat, i com que era evident que la seva intimitat s'havia trencat, quaranta anys enrere, quan la mare havia decidit dormir en una altra cambra, es donava per suposat que havien assumit el penós destí de la seva vida en comú i ningú, però ningú, hauria pogut imaginar ni de lluny que el pare, pocs dies després de celebrar els seus

noranta anys, amb un gest inaudit per a un home de la seva edat, es separés de la mare.

S'havia inaugurat una nova residència per a avis molt a prop d'on vivien i el pare va comentar a la meva germana que li faria gràcia veure-la i que el portés a visitar-la. Semblava un caprici fruit de la curiositat i ella, que l'adorava i era adorada tendrament pel pare, el va complaure.

Un cop allà, ho va voler veure tot. Assegut a la cadira de rodes i conduït tranquil·lament per la filla, va preguntar mil coses a la directora del centre mentre observava els espais, les instal·lacions, el personal. Inesperadament, amb veu serena, va sentenciar:

—M'hi quedo.

Ni les llàgrimes de la meva germana, ni la sorpresa de la directora: “Abans, no ho hauria de parlar amb la seva senyora?”, ni l'esverament de tota la família aquella mateixa nit, canviarien la seva decisió. Tot just va acceptar retardar l'ingrés un dia, un únic dia, el temps necessari per recollir una mica de roba i firmar papers.

Als fills mai ens va donar un perquè. No va divorciar-se oficialment, no calia; ni tampoc va esmentar mai la paraula separació. Senzillament, va marxar de casa seva per a sempre. I va abandonar la dona amb la que vivia des de feia més de seixanta anys. La va deixar sola en la seva vellesa, sense previ avís. Com si es morís.

La mare, petita i menuda, només dos anys més jove que el pare, tenia una vitalitat que no se l'acabava. Havia superat la segona operació de càncer i encara es mantenia àgil i activa i sortia cada tarda a jugar a cartes, plogués o nevés. Deixava el sopar preparat, que el pare menjava

fred a mitja tarda, i tornava al capvespre. Procurava estar el menys temps possible a la seva pròpia casa. Al casal tothom l'apreciava i allà recuperava el somriure. Aquells vells companys, amb els que solament compartia les hores de joc, la mantenien viva. Allà era algú. Quan el pare la deixà, va continuar anant-hi sense comentar res als amics, com si no passés res.

El mal caràcter del pare i la fredor de la mare, educada pels avis amb rigor anglicà —mai ens tocava—, ens havia exiliat els fills de la casa, de ben joves. De grans, mai vam saber establir el diàleg madur de les preguntes i respostes que haurien pogut amorosir les relacions i convertir-nos en intermediaris. Només la petita els freqüentava, impotent també davant el mur de silencis.

La decisió del pare, inapel·lable, va deixar-nos els fills confrontats amb nosaltres mateixos. Cap de nosaltres hagués portat el pare a una residència i ens resultava difícil admetre la nova realitat. També ens preocupava la mare. Ho vam haver d'acceptar perquè sabíem del callat infern en el que vivien i pensàrem que la tensió entre ells s'hauria tornat intolerable i perillosa. La violència paterna havia estat sempre verbal però potser ara, quan era la dona qui manava, qui gaudia de salut, qui podia entrar i sortir de casa al seu gust i el deixava hores i hores només acompanyat d'un televisor, potser ara havia aparegut el risc d'agressió. I ell, impotent en la seva cadira de rodes, qui sap si desconfiant de sí mateix, havia decidit marxar. Sol, ja ho estava.

La vellesa és plena de petites renúncies. El pare ja no podia esperar res de la vida però la seva decisió li va deparar una dolça i inesperada darrera felicitat. Als geriàtrics la

major part dels ancians no parlen entre ells. És una opció silenciosament consensuada. No s'expliquen ni comparteixen vivències, potser perquè el passat ja no els importa. No busquen o no saben obrir-se a nous amics. Tampoc somriuen. Només la presència dels fills, i especialment la dels petits de la família, els retorna per una estona la brillantor als ulls.

Però el pare va acabar els seus dies com un home afortunat. Davant el desolador espectacle de les llargues hores de silenci dels avis, els fills vam trobar una solució als nostres conflictes interiors, a aquell malestar de saber el pare sol, ben sol tot el dia. I vam buscar una noia que li fes companyia, allà mateix, al geriàtric. Només per a que li parlés.

I així va entrar en la seva vida l'Olímpia, una noia jove, intel·ligent i alegre recent arribada de Bolívia que, a més, era molt bonica. Al poc temps el pare l'esperava impacient cada tarda mirant-se el rellotge de polsera que, amb urgència, havia demanat que li portessin de casa. I és que quan ella arribava al centre, el sol entrava per la porta i donava calor al seu cor cansat. S'hi va enamorar. Per a ell l'Olímpia ho tenia tot, fins i tot un cul olímpic.

Com qui no vol, el pare allargava la mà, intentant tocar-la. Ell, que havia estat un home molt correcte tota la vida, ara no controlava els seus desitjos, com passa a molts ancians. L'Olímpia, amb la seva veu tan dolça però també amb fermesa, li recordava que “ésto no, Manel, ya sabes que soy una mujer casada”. I el pare acceptava, pacífic, l'antiga ira líquuada pel deliciós somriure de la noia. Eren hores felices. Ella el feia riure i el pare va decidir aplaçar el dia de la seva mort. Què poc s'hagués imaginat mai que, als noranta anys, viuria de nou la il·lusió de l'amor. Un amor

alimentat per la visió d'aquella jove que el mirava amb carinyo i bromejava amb ell, coneixedora de la idolatria que havia despertat en l'avi. Era tanta la veneració del pare, que va generar en ella un sincer amor filial cap aquell home tant gran, tant sol, tan malcarat amb tothom, però també tant desemparat en la seva cadira de rodes, lluny de tots i de tot. L'amor del pare per ella no era paternal, per suposat.

La mare no va voler anar a casa de cap fill. Un dia em confessà que “mai havia dormit sola en una casa i la primera nit tenia por, no vaig poder conciliar el son, se'm va fer molt difícil”. Al principi es va sentir obligada a visitar el pare a la residència, per dissimular, ves què diran, però a poc a poc va espiar les hores i els dies, qui sap, potser ell li ho va demanar. La mare va guardar la seva pena per a ella sola, com havia fet sempre, i pocs mesos després es va cansar de viure i ens deixà. Va marxar com havia viscut, sense fer soroll.

A l'Olímpia tots li agraiem, explícitament, l'alegria que proporcionava al pare. Tots la mimàvem. Un dia el va acompanyar al casament d'un net i la meva germana li va deixar un vestit de festa. Resplendia. Tothom mirava el pare que, al seu costat, ben mudat, els cabells blancs sense entrades i la barbata ben cuidada, somreia complagut com un nuvi.

De casa, el pare no s'havia endut cap objecte personal. Per donar una mica de caliu a l'asèptica habitació de la residència que ara ell mateix anomenava casa seva, la meva germana li va enganxar fotografies dels nets i dels fills a les parets. Entre mig, una d'ell amb l'Olímpia, just enfront dels seus ulls.

Dos anys més tard, el dia que l'Olímpia ens va anunciar que tornava per sempre al seu país, vam saber que el pare no resistiria la seva absència. Quan ella ja no hi era com cada dia al seu costat, no va parlar a ningú de la seva enyorança ni de la seva tristor per aquell amor perdut, que pensava secret, i ben aviat es deixà morir, la mirada presa del dolç somriure d'uns ulls que l'acaronaven des de la paret.

Premi Josep Grau i Colell

Dotat per l'Ajuntament d'Organyà
i l'Associació Cultural Trespunts Avall

PARAULES DE SAL

José Luis García Herrera

Obra guanyadora

Hi ha un home dret davant la dàrsena.
Després del temporal, assumides les pèrdues
i ja amarrats els grans dolors erràtics,
el millor lloc per esperar és el port.
El port és com ell ara: dintre seu,
enormes, reposats, el mar i els barcos.

Joan Margarit

Un mar d'esperança

Un mar de fons com a frontera per a l'esperança.
Ho diu tot, el mar. Parla d'allò que volem escoltar
quan caminem per la platja sense cap més raó
que les lleis de l'instint, o aquell xic de bogeria
necessària per no morir sota els murs de la solitud.
El mar i el capvespre com a fons d'un quadre immòbil
on només les gavines posen el moviment just
per a què hi hagi un bri de vida degotant el color porpra
—com la sang d'un poema, com la teulada d'un refugi—
on els homes s'apropen per trobar l'esperança
de que encara és possible salvar-se dels naufragis.
El mar tot ho sap. Aquesta és una veritat incontestable.
No té cap resposta. És cert. Les respostes són algues
que anem trobant després de cada onada, amb els peus
dins de la fredor salvatge de les aigües, amb el cor
nedant sobre la foscor secreta de l'últim silenci
que dorm sobre l'espai buit de l'última paraula.
El mar no es rendeix. Lluita, cau, s'aixeca i lluita
com l'home que no vol deixar-se l'ànima
en la crònica de les derrotes, ni en sal de les ferides.
L'esperança no és una cançó perfecta. Però qui la té
—qui l'entona, la fa seva, l'engrandeix i la exalta—
porta dins seu la força d'un mar invencible, inabastable.

Punta de la Poncella

Intentaré de dir la llum de la foscuria
de la mar encrespada a trenc de nit.

Joan Vinyoli

I - (far de Roses)

Des de la balconada de roques, a l'escullera,
a prop de la torre del far, del vidre de la nit,
veig passar l'estiu fugaç, amb estranya pressa,
com una presa ancorada a l'ham del destí
on no hi ha més veritat que el foc de la mort.
Aquestes hores nocturnes i mar de fons
les arxivaré a l'ànima amb les lleis del cor.
Veuré caure la pluja pels grans finestrals
com el pescador que deleja la llum de la lluna
i el soroll de la llinya com un cop de destrat.
Des del far veig passar els dies i vaig fent
nusus de records a la corda del vent. Nusos
que entrellacen la xarxa que m'ofega poc a poc
i deixa a la sang una blava maror: les ombres
de la vida que passa i s'emporta el meu nom.
Assegut a l'amfiteatre de roques, a prop del far,
a la punta de la Poncella, enmig del puig Rom,
atrapat pels girs de la llum perduda en el temps,
de vegades sóc com la espurna del darrer sol.

II - (camí de ronda)

Caminàvem pel puig Rom com fills del vent.
Per sobre de les roques escrivíem la nuesa
de les paraules arrencades a l'escuma del passat.
Encara que, asseguts sota la llum de l'última tarda,
desconeixíem l'ancora de les tempestes
travessant-nos amb la violència d'una aigua vigorosa,
esclatant per l'escullera dels ulls traïts
per les mentides del temps.
Lliures com papallones d'aigua salada, volàvem
per damunt de les pàgines que hauríem d'escrivir
amb la passió d'amants ocasionals, de dues ànimes
necessitades d'una història breu, de records intensos,
de secrets que recordar sota la nit aspra de l'hivern.
Sabíem que el final de l'estiu era la fi del món.
Caminàvem per la corda fluixa del vent
sabent que a Roses deixaríem part del cor
i la memòria d'una experiència irrepètible.
Com la llum que ha de guiar els nostres passos.

El mar, la vida

Conserves del mar la sal de l'enyor.
Encara avui, quan passeges solitari per la platja,
sota la tèrbola llum del capvespre,
sents les veus d'aquells nens que corrien cap el mar
per capbussar-s'hi i nedar horitzó enllà,
fins on la fredor de l'aigua i la por de la distància
recomenaven un xic de prudència.

És la vida, el mar. T'omple de joia contemplar-lo
quan arribes al poble, des del turó que domina
el traçat sinuós de la carretera i la vall
que acull el veïnatge i les terres de cultiu.
Terra i mar es donen la mà en el paisatge
que arreplegues al cor, com una benedicció
feta a la mida dels somnis que bressolaves
en un temps llunyà d'innocència i tendresa.

Parles amb el mar durant aquest camí d'anada
cap a la punta on destaca la torre del far.
És un moment d'intimitat i confessions. Un instant
d'amics que comparteixen la càrrega de la vida
i aixequen les veles de la sinceritat.
El mar parla amb la veu ronca d'un gegant,
amb la música ancestral del temps perdurable
per damunt de totes les veus que han viscut
sota una carpa d'estrelles que la nit ja anuncia.

La vida és com el mar que t'acompanya
en aquesta hora immòbil de capvespre.
Tot està en calma i sembla que res no passés
al teu voltant, que tot fos un dibuix nostàlgic.
Però la vida passa més ràpid del que voldríem,
els anys cauen com fruita madura d'arbres vells,
com onades tristes dins un mar de vidre
que deixen als ulls restes d'un naufragi
i roden per les galtes com llàgrimes d'argent.

Conserves del mar la seva persistència,
la constància de les aigües que no es rendeixen mai,
el cop de força per aixecar-te amb més embranzida
quan el destí et posa travetes per davant.
Conserves el record de la seva presència
quan està lluny i t'envolta la boira de l'hivern
i camines, llavors, sota núvols i flocs de solitud.
Conserves el so que guarden els cargols
dins la cova petita que acull el cor del mar.
Conserves la llum que desprén el blat del sol.

És la vida, el mar. Tendre i rocós com l'home
que lluita dia rere dia en el seu camí
per perpetuar aquest somni de llum i de sal,
per sobreviure en aquest joc d'escumes,
en aquesta tasca per sumar dies de joia
en les pàgines d'un diari escrit a cop de sang,
per guanyar-li la batalla als genets de la mort
que vindran a tancar-nos la visió del mar.

Conserves del mar la sal de l'enyor,
el sabor més pur, i antic, de la vida.

Ritual d'adéus

Sobre la línia de l'aigua i de la sorra
camino perdut en pensaments que em porten
a un mar d'il·lusions i alegries ja perdudes.
Estic en el mateix lloc. Però el lloc ha mudat
la seva estampa innocent de platja verge
i jo ja no sóc aquell jove que comptava les ones
com somnis blaus encara per descobrir.
Ploro mentre els meus peus escriuen
un temps de mort, la breu història d'avui
que les ones esborren, constants, en un segon.
Ploro pels que ja no hi són.
Pels que van fer via pels viaranys del record.
Com jo, que aquest capvespre d'estiu
recordo les rialles d'aquell jove
que ja no desitja mirar-se dins les aigües
i camina, callat, seguint un ritual d'adéus i plors.

ÍNDIX

<i>Els gegants</i> Núria Garcia Caldés	5
<i>Mouran tarongers</i> Manuel Roig	25
<i>Aromes</i> Tecla Martorell	47
<i>Bledes</i> Aina Bosch	65
<i>La meva germana i jo també volem un bolivià al final de la nostra vida</i> Carme Vila	73
<i>Paraules de sal</i> José Luis García Herrera	81

Edició:

Ajuntament d'Organyà

Amb el suport de

Diputació de Lleida
municipis, territori i tu

